JÁSZKUNSÁG

1968. MÁJUS

XIV. ÉVFOLYAM, 2. SZÁM

II. TISZAI VÍZLÉPCSŐ

ÜDÜLÉSI, HASZNOSÍTÁSI HELYSZÍNRAJZ.

JÁSZKUNSÁG

A Tudományos Ismeretterjesztő Társulat
Szolnok Megyei Szervezetének folyóirata

Megjelenik negyedévenként
XIV. évfolyam, 2. szám
1968. május

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a Posta Központi Hírlap Irodánál (Bp., V., József nádor tér 1.) és a postahivataloknál. Előfizetési díj: 1 évre 20,— Ft. Csekkszámlaszám: egyéni előfizetésnél 61 280, közületinél 61 066,

A szerkesztő bizottság elnöke:
Szurmay Ernő

Szerkesztő bizottság:
Barna Gábor, Elek Lajos, Imre Lajos, Mészáros Ferenc, Mohácsi Ottó, Simon Béla, Soós István

Felelős szerkesztő:
Kaposvári Gyula

Szerkesztőség: Szolnok, Kossuth tér 4.
Telefon: 23—50.

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Kiadja a Szolnok megyei Néplap Lapkiadó Vállalat
Felelős kiadó: Virágh Iván

Index-szám: 25 910

2058—68. Szolnoki Nyomda, Szolnok, Május 1 .u. 19.
Felelős vezető: Mészáros Sándor.

TARTALOM:

Csáki István: Lenin és korunk kérdései — 49
Hegedűs Lajos: A Kiskörei Vízlépcső és öntözőrendszereinek építési munkái 55
Szabó Lajos: A Kiskörei Vízlépcső és öntözőrendszerei mezőgazlasági hasznosításáról — — — — — 61
Simon Béla: A szövetkezeti mozgalom hőskorából — — — — — — — 66
Nagy Kálmán: A jászberényi Hűtőgépgyár kereskedelmi tevékenysége — — — 69
Lukács László: A cukorgyári melléktermékek takarmányozási jelentősége — 75
Csépai Ferenc: Izotópos kormeghatározás a régészetben — — — — — — 78

FÓRUM:

Acs Imre kunhegyesi olvasónk levele — — 80
Soós István: Megjegyzések Dr. Kőszegfalvy György „Nagykunsági városok" című cikkéhez — — — — — — 81
Barna Gábor: A nagykunsági városok — 83
Széphalmi Istvánné: Talajtermékenység c. kiadvány ismertetése — — — — 91
Imre Lajos: „Vers" — — — — — — 92
Kaposvári Gyula: Móricz Zsigmond szerkesztői leveleiből — — — — 94

A címlapon: A Kiskörei Vízlépcső és Tározó madártávlati képe.

Lenin és korunk kérdései

Leninre, az imperializmus és proletárforradalmak korszakának legnagyobb marxista teoretikusára, a világ első kommunista pártjának megteremtőjére, a Nagy Októberi Szocialista Forradalom és a szovjet állam szervezőjére emlékezünk születésének 98. évfordulóján.

Leninről – különösen a halála óta eltelt 44 esztendőben – számtalan cikk, köteteket kitevő méltató írás jelent meg a Föld különböző országaiban. Az írások, visszaemlékezések méltóan mutatják be korunknak a nagy forradalmárt és gondolkodót, az alkotót és szervezőt, aki a történelem viharos fordulóján – a kapitalizmus imperialista szakaszának elején – Marx, Engels forradalmi tanításainak birtokában és azokat továbbfejlesztve – mindenkinél jobban és pontosabban látta meg a társadalom nagy ellentmondásait, a megoldás lehetséges útját és a fejlődés további távlatait.

Fiatalon kezdte és – sajnos – fiatalon is fejezte be nagy alkotó tevékenységét. 17 esztendős volt, amikor bátyját – Alexandert – a cári önkény kivégeztette, Lenint pedig, a marxista forradalmi diákok mozgalmában való részvételéért száműzte. Lenin e száműzetésben is folytatta a megkezdett forradalmi munkásságát, s majd amikor a száműzetésből kiszabadult Pétervárott mint egyetemista már az 1890-es évek elején kimagasló tevékenységet folytatott a marxista körökben. Viselte a forradalmár úttörők minden nehézségét és hányattatását legálisan és illegálisan, Oroszországban és külföldön, forradalmi fellendülés és „apály" időszakában, élete utolsó órájáig vezette az oroszországi munkásmozgalmat, a Bolsevik Pártot és tevékeny részese volt a nemzetközi forradalmi mozgalom minden nevezetes eseményének. 1924-ben – 54 éves korában – távozott az élők sorából, akkor, amikor művének egy nagyon fontos szakasza befejeződött: a világ első szocialista állama létezett, élt és hatalmas iramban fejlődésnek indult.

Lenin mint teoretikus, mint szervező forradalmár tevékenységével örökre szóló művet alkotott az emberiség számára. Műveinek gyűjteményét nemcsak a szovjet államban, de a világ legtöbb országában kiadták. Ma 201 nyelven olvashatók Lenin művei, s ezek a művek útmutatók, eligazítók, nélkülözhetetlenek a forradalmárok számára. A Szovjetunióban most fejeződött be az eddig feltárt lenini dokumentumok rendezése és a teljes gyűjtemény összeállítása. 55 kötetben mintegy 9 ezer lenini mű, írás, dokumentum kapott helyet. Ez a kiadás – a lenini hagyatékok ilyen gyűjteménye – nagy hozzájárulás a forradalmi munkásmozgalom küzdelméhez, korunk nagy és égető kérdéseinek megoldásához. Különösen fontos ezt hangsúlyozni napjainkban, amikor a kommunistamozgalom hatalmas és legyőzhetetlen erővé vált a világon. Ma 88 országban van kommunista és munkáspárt és ezek a pártok soraikban mintegy 50 millió kommunistát egyesítenek. Az államnak az a típusa, melyről Lenin „Állam és forradalom" című nagy munkájában írt, 14 országban győzedelmeskedett és ezek az államok Földünk területének 26, lakosságának pedig 34,6 %-át egyesítik magukban. Fontos ezt hangsúlyozni, éppen a legutóbbi évtizedben nem kis nehézségek keletkeztek, amelyeknek leküzdése korunk leg-

nagyobb és legdöntőbb feladata. A kommunista- és munkásmozgalomban keletkezett nehézségek leküzdéséhez bőven lehet meríteni a lenini hagyatékokból.

Lenin élete és tevékenysége a szocialista forradalom érlelődésének és kibontakozásának, az első szocialista állam létrejöttének és a támadók feletti győzelmének időszakára esik. Korok és korszakok problémái és kérdései általában nem ismétlődnek. A forradalmi mozgalom folyamat, amelyben új és új problémákat vet fel az élet. Senki előtt nem vitás, hogy korunk is sok olyan kérdést vet fel, amelyben a ma forradalmárainak, a ma teoretikusainak, a hatalmas sereggé nőtt kommunista nemzedéknek kell megkeresni, harcban kialakítani a megoldást. De éppen ebben a harcban, éppen ennek a megoldásnak a keresésében jelent a lenini útmutatás és a kérdések kezelésének lenini módszere nélkülözhetetlen erőt és segítséget.

Lenin tevékenységében kiemelkedő az új típusú forradalmi párt megteremtése, szervezeti elveinek megalkotása, stratégiájának és taktikájának kidolgozása. A társadalom átalakításáért folytatott harcban a lenini típusú párt feladatai, tevékenységének irányai – a fő cél, a kommunista társadalom megteremtéséért folyó harc szem előtt tartásával – változnak. Saját 23 éves küzdelmünk ezt megfelelően példázza. A magyar társadalomban a kommunista párt vezetésével a felszabadulás pillanatától a VIII. kongresszusig megoldottuk a munkáshatalom, a proletárdiktatúra megteremtését és megszilárdítását, majd a forradalmi harcban átalakítottuk a gazdaság egész szerkezetét; megteremtettük társadalmunk egységes szocialista gazdasági alapját. A VIII. kongresszus után hosszú éveken keresztül készítettük elő – majd a IX. kongresszus jóváhagyásával – megkezdtük és 1968. január 1-gyel általánossá tettük a gazdaságirányítás új rendszerét. Mindezekben a feladatokban pártunk teljesítette és teljesíti a vezetéssel, irányítással járó nagy és sok oldalú hivatását. A feladatok megoldásának módszerei változóak, hiszen a párt küzdő szervezet, de felépítése, működésének elvei és bevált szervezeti formái tartósak, mert csak így – és éppen így – képes a párt a szocialista építés változó harci feladatait teljesíteni.

A nemzetközi kommunista mozgalomban most sajnos van olyan tapasztalat, hogy különböző jelszavak alatt aláássák a párt lenini szervezeti elveit, a pártot rögtönzött formákkal és laza szervezetekkel próbálják helyettesíteni. Az ilyen eljárás, nem vitás, veszélyezteti az illető országban a szocializmus elért vívmányait.

Manapság saját tevékenységünkben is sokat foglalkozunk pártunk vezető, irányító tevékenységének kérdéseivel. Ez időszerű, mert a gazdaságirányítás új rendszerének bevezetésével olyan intézkedések is foganatosításra kerültek mint, hogy az előzőeknél pontosabban határoztuk meg a párt-, az állami-, társadalmi- és tömegszervezetek, gazdasági szervek feladatkörét, működési területét és mindezekben az egyes kommunisták személyi felelősségét. Ez az eljárás igényli, hogy foglalkozzunk a pártmunka módszereivel, törekedjünk az irányítás, a vezetés területén a legjobb eljárások és módszerek kialakítására. Ez a lenini típusú pártban mindenkor feladat, nem egyszeri aktus. Most azonban a mi országunkban sommásabban jelentkeznek ezek a kérdések. Különösen nagy munka jelentkezik olyan szempontból, hogy a termelő területeken – üzemekben, vállalatokon belül, termelőszövetkezetekben – a pártszervezetek még hatékonyabban fejthessék ki irányító, ellenőrző tevékenységüket. Hasonlóan nagy feladatként jelentkezik a tömegek közötti politikai munka módszereinek fejlesztése annak érdekében, hogy a párt és a tömegek között kialakult eleven kapcsolat tovább erősödjön. A Központi Bizottságtól az alapszervezetekig ezekben a kérdésekben alkotó tevékenység folyik, s a szocialista építés hónapról-hónapra jelentkező sikerei bizonyítják ebben is az előrehaladást. Mindezek nemcsak összhangban vannak a pártról szóló lenini elvekkel, de éppen azt célozzák, hogy maguk az elvek még hatékonyabban érvényesüljenek, hogy pártunk még inkább képes legyen megoldani azokat a célokat, amelyeket a IX. kongresszus elénk tűzött.

Lenin elméleti, politikai műveiben – és egész tevékenységében – nagy figyelmet fordított a munkásosztály és a dolgozók társadalmi és tömegszervezeteinek pártirányítására. Nem vitás, hogy a mi életünkben – különösen az ellenforradalom előtti időszakban – ezen a területen mutatkoztak jelentős hibák. A legutóbbi 10–12 esztendőben azonban – pártunk helyes politikai vonalvezetésének talaján – az élet mutatta meg, milyen nagy jelentősége van annak, hogy a kommunistákat és a nagyszámú pártonkívülieket egyesítő szervezetek önálló, arculatuknak megfelelő tevékenységet fejtsenek ki. A szakszervezetek nem lehetnének – a lenini meghatározásnak megfelelően – a „kommunizmus előiskolái", ha éppen a szervezet keretében nem fejthetnék ki a szocializmus viszonyai között elengedhetetlenül szükséges szervező, nevelő és érdekképviseleti tevékenységüket.

Milyen színes, sokrétű, tartalmában mégis a szocialista építés érdekében folyik ma az ifjúság szervezett tevékenysége. A fiatalok – akik a kapitalizmust már csak könyvekből, és elbeszélésekből ismerik – mélyen átérzik a társadalom építéséből, a szocializmusból rájuk háruló felelősséget. Nem jelszavak, nem mesterkélt, hanem az életből adódó ideák vezérlik tevékenységüket, s ma hazánkban olyan szervezett erőt képviselnek, amire a tanulásban, termelésben, a honvédelemben a szocializmus minden híve számíthat.

De sorolhatnánk tovább a kérdéseket. Nem régen voltunk tanúi egy nagy politikai eseménynek, a hazafias népfrontmozgalom kongresszusának. A kongresszust egész társadalmunkat felölelő politikai akció előzte meg. Nem lehet elérzékenyülés nélkül szólni a községi, városi, megyei népfront tanácskozásokról. Képzett kommunisták és a politikai kérdésekben kevésbé jártas emberek szólaltak fel, társadalmunk minden rétege hallatta ezeken a tanácskozásokon szavát. És ez a szó felelősségről, egyetértésről, munkakészségről, alkotni akarásról tanúskodik. Mint ahogy történelmünk legutóbbi 23 esztendejének minden nagy feladatában az emberek tíz- és százezrei részt kértek, úgy szóltak most is dolgozó társaink az előttünk álló nagy célokról, tennivalókról, szolidan felelősen.

Ma – leszámítva a múlt maradványait, a létszámban szűk, elszórtan élő ellenséges elemeket – egyetértés és nagy egyetakarás van társadalmunkban. Mindez a lenini osztálypolitika következetes alkalmazásának, a dolgozó emberek tiszteletének, vágyaik, akaratuk egy közös céllal való egyesítésének érett gyümölcse.

Korunk bővelkedik nemcsak a politika, hanem a gazdasági élet területén is ellentmondásokban, új, mindenképpen a fejlődésből következő gazdaságpolitikai kérdésekben. Ezeknek egyik csoportja a „Hogyan tovább a szocialista építés útján". A probléma nemcsak a mi népgazdaságunkban vetődött fel. Tulajdonképpen minden szocialista ország pártja előtt jelentkezett a kérdés, hiszen a szocializmus alapjainak lerakása új helyzetet teremtett. Az alap megteremtése egy volt a célok közül, de tulajdonképpen az is eszköz, emelő a végső cél felé. Erre a helyzetre nem állt egyetlen pártnak sem rendelkezésére kidolgozott séma. A marxizmus–leninizmus nagy tanítói sem írhatták meg betűről-betűre korunkra útmutatásaikat. Mégis van forrás, mégis van útmutatás. Rendelkezésre áll mint forrás Lenin és műve, főképpen pedig az a módszer, ahogyan Lenin a nagy gazdaságpolitikai kérdéseket megközelítette, elemezte és belőlük a szükséges következtetéseket levonta. Emlékezetes előttünk, hogy a pártért folyó harc időszakában dolgozott fel Lenin olyan kérdéseket, mint „A kapitalizmus fejlődése Oroszországban". E művében mutatja meg Lenin elvtárs a reális helyzetet, a proletárforradalom elkerülhetetlenségét és a proletariátus felkészültségének halaszthatatlan fontosságát. Később a forradalom fejlődésének minden lényeges mozzanatában, a szigorú, a gazdasági törvényeken alapuló következtetéseivel mutatja meg az utat. És amikor az első szocialista állam győzedelmeskedett a betolakodó ellenség felett, amikor a gazdasági építőmunka került a forradalmi tevékenység fő szférájába, „A szovjet hatalom soron lévő feladatai" című munkájában mutatja meg, hogyan lehet az akkor szegény és elmaradott, lerombolt, kiéhezett Szovjet-Oroszországból gazdag szocialista hatalmat teremteni. Ez a mű a kor kérdéseire, az akkori helyzetre adott választ. A ma felvetett kérdései mások és a körülmények is má-

sok. De a módszer, ahogyan Lenin a kérdést megközelítette, ahogyan az akkori szovjet gazdaság összetevőit, alkotó elemeit, gondjait és problémáit elemezte, ahogyan a megoldást kereste, ma is élő útmutatás.

A kommunista pártok a szocialista országok többségében a lenini útmutatás birtokában alkotóan nyúltak a kérdéshez, s nem tévesztve szem elől a nemzetközi kommunista mozgalom érdekeit, a szocializmus világméretű győzelméért folyó harc követelményeit és kötelezettségeit, továbbá saját gazdaságuk belső sajátosságait, kidolgozták a szocialista építés új viszonyainak megfelelő gazdaságirányítási rendszerüket.

Az egyes szocialista országok pártjai által kidolgozott és bevezetett gazdaságirányítási rendszerek, a probléma megoldását illetően nem azonosak. A fő céljaikban, a fő irányukban azonban ezek az irányítási rendszerek mégis találkoznak.

A gazdaságirányítás új rendszerének legközpontibb kérdése – minden szocialista országban – a társadalmi termelés hatékonyságának növelése, amely megköveteli, hogy új módon kerüljön rendezésre az állam és a termelő egységek – vállalatok, szövetkezetek –, továbbá a termelő egységeken belül a kollektíva és az egyén viszonya. A kialakított viszonyokban – a kapcsolatok rendszerében – messzemenően kell, hogy érvényesüljenek – egymással harmonikus összhangban – az országos, továbbá a kollektíva és az egyén érdekei és érdekeltségei. Minden más, ami történt a gazdaságirányítás új rendszerének bevezetése során – árrendezések, kereskedelmi, ellátási kérdések, a tervezés rendszerének átalakítása stb. – a legközpontibb célt, a társadalmi termelés hatékonyságának növelését van hivatva szolgálni. Nem lehet vitás, hogy a gazdaságirányítás új rendszere – mint korunk jelentős gazdaságpolitikai problémájának megoldása – új lendületet ad a szocialista építőmunkának.

Joggal írhatjuk le, hogy a mai kommunista generáció szavakban és mondatokban megfogalmazott útmutatást és még több indirekt eligazítást kap a lenini módszerekből mint kiapadhatatlan forrásból, a kor nagy gazdaságpolitikai kérdései megoldásához.

A gazdaságpolitikai kérdések egyik-másik csoportja a két világrendszer gazdaságában egyaránt megmutatkozó és viharosan zajló folyamat: a tudományos és technikai forradalom által felvetett probléma.

Lenin az imperializmusról szóló cikkében mélyrehatóan elemzi a kapitalizmus monopolisztikus szakaszát és megadja annak teljes értékű jellemzését. Az imperializmus ma is minden ízében mutatja és produkálja mindazt, amit Lenin elvtárs rávonatkozóan megállapított. Ezzel együtt mégis van, amit a kor forradalmárainak nagyon behatóan kell tanulmányozni, különösen a fejlett tőkés országok viszonylatában és saját gazdaságukban.

A kapitalista világ – különösen a legutóbbi évtizedekben – szélesen differenciálódott. A legfejlettebb kapitalista országok csoportja a Föld területének mintegy 24, a lakosságnak 19 százalékát foglalja magában. A két világrendszer gazdasági versenyében a szocialista világnak tulajdonképpen a tőkés országoknak ez a csoportja a fő versenypartnere. A kapitalista közgazdászok és munkás-arisztokrata vezetők, ezeknek az országoknak tempós fejlődést, gazdaságuk bizonyos irányú virágzását, mint egyetlen tendenciát igyekeznek bemutatni és érvényesnek kikiáltani. Ez természetes nem igaz. Ezekben az országokban változatlanul tény és mélyül a kapitalizmus általános válsága, a periódikus gazdasági válságok – torzult és változott formában, de – visszatérő jelenségek. A termelési és kereskedelmi válságok mellett igen figyelemre méltók a legutóbbi időszakban jelentkező valutáris válságok. Az angol font a második nagy megrázkódtatást már nem bírta ki, a múlt év végén leértékelték. A nyugatnémet valuta válságot 1966–1967-ben politikai manőverrel, ún. „nagy koalíció" létrehozásával, tudták csak elodázni. A dollár éppen most lázasan beteg, s a nagyarányú aranyvásárlási láz gyorsítja a megindult folyamatot. Az arany-egyezményben résztvevő országok a kettős aranyárral valamit elhúznak, a válság tényét azonban nem lehet letagadni és nem is lehet azt eltüntetni.

A kapitalizmus általános válságának mélyülésével a termelés, az értékesítés, a fizetőképesség területén a legkülönbözőbb nehézségek jelentkeznek.

Miközben a szocialista országok gazdaságában nem kis gond a további feladatok megoldása, nagyon időszerű a kapitalizmus – és ezen belül különösen a fejlett tőkés országok – gazdasági életében érvényesülő folyamatok tanulmányozása, abból a következtetések levonása. Lenin szinte minden művében utalt arra, hogy a kommunistáknak éles szemmel kell figyelni a másik oldalon zajló minden eseményt. A mai kapitalizmust – és ezen belül különösen a fejlett tőkés országokat – ma nem a „végelgyengülés" jellemzi. Napjainkban egyre többet lehet hallani és olvasni a kibontakozó és szélesedő tudományos és műszaki forradalomról. A tudományos és műszaki forradalom – amelynek alapját a nagy természettudományos felfedezések adták meg, amely felfedezések lehetővé teszik tervezett tulajdonságú anyagok létrehozását és új energia-bázis megteremtését – egyre szélesebben bontakozik ki a szocialista világ legtöbb országában. A mi életünkben is egyre több olyan cikk jelenik meg, amely évekkel ezelőtt még teljesen ismeretlen volt. Ma már nem vitás az sem, hogy a maghasadást energia ellátásunk szolgálatába lehet állítani. A tudomány vívmányai tehát egyre inkább és valójában anyagi erővé válnak. Mindez a tőkés világban, különösen pedig a legfejlettebb kapitalista országokban is zajló folyamat. És ebben a tudományos és műszaki forradalomban van lehetőség tapasztalatok, ismeretek kicserélésére, az emberiség érdekében bizonyos együttműködésre.

Lenin idejében a szovjet állam gazdasági és egyéb kapcsolatai a tőkés világgal minimális volt. A tőkések bojkottálták és meg akarták fojtani a szovjet államot. Csak halálát, csak pusztulását tudták elképzelni. Reményeik azonban szerte foszlottak, a szocialista állam nemcsak létezik, hanem több gazdasági szférában már elérte a legfejlettebb tőkés szintet és ellenállhatatlanul tör előre. Pedig a szovjet állam fennállásának 50 esztendejében nemcsak a régi Oroszország elmaradottságával kellett megbírkózni, hanem a II. világháborúban rátörő fasiszta ellenséggel, a háború terhével és az újjáépítéssel. Ma a Szovjetunió mellett kialakult a szocialista országok hosszú sora, tényként létezik a szocialista világtábor és benne – ha sok küzdelem árán is – szélesedik, fejlődik a termelési, gazdasági együttműködés. Lenin a maga korában nagy erővel küzdött a szovjet állam kapcsolatainak fejlesztéséért. Ma már a szovjet államot, a szocialista tábort a tőkések mint reális valóságot kénytelenek felfogni. És ez a kapcsolatok rendszerében és fejlesztésében is egy sor új problémát vet fel. Miközben a szocialista világ és a kapitalista világ között a különbség kétségtelen, és az ellentét kibékíthetetlen, miközben a két tábor küzdelme a nemzetközi osztályharc fő színtere, miközben a két tábor mérkőzése hatalmas erővel zajlik a termelés, a tudomány, az építés és kereskedelem frontján, a helyzet az érintkezést és kapcsolatokat feltételezi a két tábor országai között. Kemény osztályharc folyik – nemzetközi méretekben – politikai, katonapolitikai, ideológiai és gazdasági síkon, de éppen a harc sikere érdekében – a szocialista országok érintkezést és kapcsolatokat teremtenek a különböző tőkés államokkal a legkülönbözőbb területen. Ezek a kapcsolatok a szocialista világ erejének és eredményeinek gyümölcsei és összességükben szolgálják a békés fejlődést, a békés egymás mellett élést, a világháború elkerüléséért folytatott harc ügyét.

A szocialista országok vezetői Lenin hagyatékának megfelelően járnak el, amikor egymás kölcsönös érdekeit szem előtt tartva kapcsolatokat létesítenek másrendszerű országokkal. Ismert előttünk Lenin elvtársnak – a Bolsevik Pártnak – az az erőfeszítése, amelyet a szovjet állam létrejötte után a béke megteremtéséért folytatott. Most a helyzet merőben más, mint akkor volt. Akkor a szovjet államnak „lélegzetvételi szünetre" volt szüksége, hogy felkészülhessen, hogy fennmaradhasson. Most a Szovjetunió, a szocialista világtábor erős és legyőzhetetlen, most nem „lélegzetvételi szünet" a cél, hanem az, hogy ez a megnövekedett erő elhárítsa a világháború veszedelmét az emberiség feje

fölül, s a fegyverekre fordított mérhetetlen nagy összegeket az emberiség javára, a technikai haladásra, a termelésre, a tudomány fejlesztésére lehessen fordítani.

A lenini útmutatás vezérelte az európai kommunista és munkáspártokat, amikor 1967-ben Karlovy Varyban értekezleten hangolták össze tevékenységüket, foglaltak állást a térség – Európa – biztonságának fontos problémáiban. A lenini útmutatás vezérelte a kommunista és munkáspártok nagy többségét, amikor ez évben Budapesten a konzultatív találkozón kialakították állásfoglalásukat a nemzetközi tanácskozás összehívásában és annak napirendjében. Nem vitás, hogy jelenleg a nemzetközi politikai élet a béke fenntartásáért és megerősítéséért, a társadalmi haladásért, a szocializmus további előrenyomulásáért és világméretű győzelméért folytatott harc legégetőbb és legnagyobb kérdése a nemzetközi kommunista-mozgalom egységének megerősítése. Ami ebben a kérdésben a legutóbbi esztendőben előrehaladás történt, figyelemre méltó. Az előrehaladást a Szovjetunió Kommunista Pártja, a szocialista országok kommunista és munkáspártjai, a testvér-pártok többségének türelmes, ugyanakkor következetes lenini politikája alapozta meg. Az együttműködésre vágyó, a kommunista és munkáspártok többségét kitevő pártok tárgyilagosan vesznek szemügyre minden olyan kérdést, ami az egység megerősítésében jelentőséggel bír. Ennek sajnos az ellenkezője is tapasztalható.

* * *

Korunk nehézségekkel, ellentmondásokkal terhes. Miközben a kommunista és munkáspártok többsége fokozza erőfeszítését az egységért, a békéért, az imperialisták – különösen pedig az amerikai imperializmus – vandál cselekedetre szánják el magukat. Évek óta vér folyik Vietnamban. A II. világháború befejezése óta tulajdonképpen egyetlen békés nap nem volt a Földön, s az emberi életben és anyagiakban okozott kár közeljár ahhoz, ami a II. világháború alatt bekövetkezett. De a kommunisták előtt világos cél lebeg. El lehet hárítani azt a veszedelmet, amely még nagyobb számban szedné áldozatát és még több anyagi kárt okozna. És ebben a világ kommunistáinak útmutatás a lenini hagyaték. Amiért Lenin életében küzdött, egyre szélesebben teljesedik ki, a világ első szocialista államának a kommunizmust építő munkájában, a szocialista világtábor létrejöttében, fejlődésében, a nemzetközi kommunista-mozgalom egységéért folytatott küzdelmében, a békéért, az emberi haladásért, a szocializmus világméretű győzelméért folytatott harcában. Lenin tanai útmutatás számunkra szavakban, mondatokban és módszerekben egyaránt.

Csáki István

A Kiskörei Vízlépcső és öntözőrendszereinek építési munkái

Közel másfél évszázaddal ezelőtt óriási méretű vízi munkálatok kezdődtek a Tisza mentén. Széchenyi István kezdeményezte, Vásárhelyi Pál irányította a tervezést és a megkezdett kivitelezés munkáját. 1840-ig 328 km, 1867-ig pedig már 1100 km tiszai árvédelmi töltés készült el. A századfordulóra 2700 km hosszon magasodott, emelkedett a Tisza két partján az elkészült töltés. A gyors ütemben végrehajtott átmetszések gigászi munkájára ma már csak holt-ágak tucatjai emlékeztetnek.

A múlt század közepén megindult a belvízmentesítés is. Egy évszázad volt szükséges az alapvető gerinchálózat, főcsatornarendszer, zsilip és szivattyútelepek kiépítésére.

A munkálatok célja: ármentesítés, folyamszabályozás és belvíztelenítés. A hármas feladat végrehajtása a vízkárelhárítás alapvető célkitűzéseit oldotta meg. Az utóbbi évtizedekben tovább erősítettük az árvédelmi töltéseket. A Tisza medre állékonyságát folyamszabályozási művekkel biztosítottuk és tovább fejlesztettük a belvízi főcsatornahálózatot és szivattyútelepeket. E munkálatok gyorsütemű tovább folytatása napjaink feladata, a mind nagyobb és indokolt igények kielégítésére.

Két isten kell ide – mondta a kunsági paraszt – egyik, amelyik elviszi, másik, amelyik adja a vizet. A tavaszi, őszi esőzések sártengerré változtatták a vidéket, a nyári szárazság aszállyal fenyeget. Már a múlt század végén felmerült a vízkárelhárítás mellett az öntözés és vízellátás problematikája. E téren lényegesen lassubb volt a fejlődés. A békésszentandrási duzzasztó megépítése a Körösön, a tiszafüredi öntözőrendszer kiépítése, majd az 50-es évek elején a tiszalöki vízlépcső és a Keleti főcsatorna átadása, az elmúlt 20 évben gombamódra szaporodó úszós öntözővíz kivételek teremtették meg az öntözés széleskörű kiterjesztésének alapját a Tisza mentén. Július és augusztus hónapban kevés a víz. 1962-ben és 1963-ban öntözővíz korlátozásra került sor.

Az öntözővíz felhasználás mennyisége ma már több, mint aszályos időben a rendelkezésre álló vízkészlet. Tárolási lehetőség biztosításával oldható meg a jelenlegi vízigények és a további vízfelhasználás kielégítése. A Tisza széles hullámtere a víztárolást lehetővé teszi. Hosszú előtanulmányok alapján Kisköre határában megépítendő vízlépcső biztosítani tudja a szükséges vízmennyiség tárolását, ezen túlmenően gravitációsan uralja az öntözésre számításba vehető területet.

A Kiskörei Vízlépcső és öntözőrendszereinek megvalósítását a Tiszavölgy gazdasági fejlődésével szoros összefüggésben álló vízgazdálkodási és mezőgazdaságfejlesztési igények kielégítése tette indokolttá és szükségessé. A mű megvalósítása a következő évek egyik legnagyobb népgazdasági, a mezőgazdaságot illetően pedig legfontosabb beruházása. A mezőgazdasági termelés mennyiségi növelése és minőségi fejlesztése egész népgazdaságunk előrehaladásának, népünk boldogulásának alapvető kérdése.

Különösen kiemelkedő szerepe van hazánkban – a mezőgazdaság további fejlesztési célkitűzéseinek megvalósítása kapcsán – az öntözővíznek. A természetes csapadék mind mennyiségben, mind területi eloszlásban kedvezőtlenül alakul és nagymértékben korlá-

tozza az eredményes mezőgazdasági termelés fejlesztését. Ezt bizonyítják az utóbbi évek tapasztalatai. A második ötéves tervidőszak első két esztendeje jellegzetesen aszályos volt. A vízkivételi művek üzemének korlátozására is sor került. 1965, 1966 és 1967 pedig túlzottan csapadékos volt. Az időjárás szélsőséges alakulása a csapadék kedvezőtlen eloszlása, a mezőgazdaság belterjességének fokozása, eszközellátásának növekedése, egyre inkább szükségessé teszi, hogy a csapadékszegény időszakban a víz pótlásáról öntözéssel és csapadék kedvezőbb hasznosításával, a vízbő időszakokban vízrendezéssel, vízvisszatartással, a káros vizek levezetésével gondoskodjunk.

Az öntözésnek, a belvízgazdálkodásnak, a vízgyűjtő területek komplex rendezésének egyaránt az a célja, hogy agrotechnikai, biológiai, kémiai és műszaki-technikai eszközök alkalmazásával a növénykultúrák számára optimális vízhelyzetet, növekedési lehetőséget biztosítsunk.

Nem érdektelen rámutatni arra, hogy bár nálunk a vízbőség, a csapadékban gazdag év, a nedves évjáratok igen sok ár- és belvízkárt okoznak, mégis sokévi átlagban a statisztikai adatok alapján is bizonyítható, hogy a vízhiány okozza a nagyobb kárt, illetve a nagyobb terméskiesést. A belvízkár országos kiterjedése csak ritkán haladja meg a félmillió kat. holdat. A csapadékhiány azonban az ország túlnyomó részét veszélyezteti és az ország jelentős területén terméscsökkenést okoz. A tenyészidőben a Nagy-Alföld közepén 40 év átlagában 300 mm, míg az ország nyugati és északi felében 400–500 mm csapadék hullott. A csapadék és a lehetséges párolgás különbözetéből adódó vízhiány 50 év átlagában a Nagy-Alföld közepén – megyénkben is – eléri a 170 mm-t, míg az ország egyéb területein 20–40 mm.

A vizsgálatok azt mutatták, hogy 1970-es évek elejétől a Tiszavölgy középső részén a víz minimális mértékben rendelkezésre álló termelési tényező, tehát a fejlesztés során a térségben elsősorban ezt kell biztosítani. A természetes vízkészletek azonban már kimerültek, a vízhiány már most is gátolja az öntözés területi feljesztését.

A fentiek figyelembevételével és az 1960-ban elkészült átfogó műszaki tanulmány alapján a második ötéves tervről szóló 1961. évi II. törvény a Kiskörei Vízlépcső és öntözőrendszerei megvalósításához szükséges beruházás előkészítő munkákat írta elő. A beruházási programjavaslat 1964-ben elkészült, a programtervezetet az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság megvizsgálta és 1965. augusztusában kiadott koncepció-tanulmány leszögezte, hogy a Kiskörei Vízlépcső és öntözőrendszerei létesítését fontosnak, népgazdaságilag jelentősnek minősíti, megvalósítását időszerűnek tartja. Az egész mű több ütemben készül el. Az első ütem építésére vonatkozólag a harmadik ötéves tervről szóló 1966. évi II. törvény rendelkezik. A helyszíni előmunkálatok 1966 őszén megkezdődtek, s ma már az első ütem építés-kivitelezési munkái folynak.

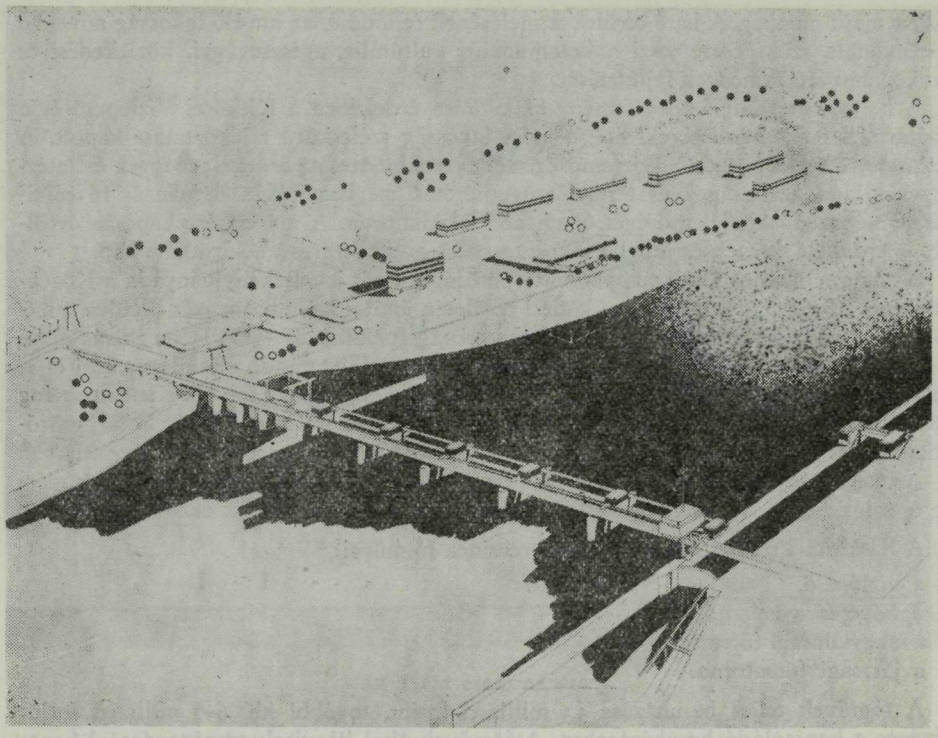
Az elhatározást tehát gondos előkészítés, tanulmányterv, közbenső vizsgálatok és vélemény-egyeztetés, gazdaságossági vizsgálat, a beruházás szükségességének indokolása, valamint az érdekelt főhatóságok és tanácsok állásfoglalása alapozta meg.

A Kiskörei Vízlépcső és a hozzátartozó öntözőrendszerek komplex vízgazdálkodási létesítmény elsődleges célja a Tisza völgyében egyre növekvő és a mezőgazdaság termelő erőinek további fejlődését korlátozó vízhiány csökkentése, az ipar fejlesztéséhez, valamint a lakosság ivóvízellátásához szükséges vízmennyiség biztosítása. A Kiskörei Vízlépcső megépítése lehetővé teszi:

a) az 1966. évi kiépítettség szerint számított mértékadó július–augusztus havi csúcsideji vízmérlegben jelenleg hiányzó 30 köbméter/sec. vízmennyiség pótlását,

b) másfél millió kat. hold ható-területen mintegy 500 000 kat. hold öntözését és 20 000 kh új halastó létesítését,

c) 10 000 kat. hold víztározó fél-intenzív és 22 000 kat. hold víztározó extenzív halászati hasznosítását,

A Kiskörei Vízlépcső

d) 120 millió kW óra villamosenergia termelését,

e) az érintett 120 km Tisza-szakaszon (Kisköre és Tiszalök között) a biztonságos hajózáshoz szükséges víziút és a folyószabályozás megvalósítását,

f) az árvízvédelem biztonságának fokozását a jelenlegi kiépítettséghez viszonyítva a böge mentén,

g) a belvízvédelmi kiépítettség fokozását a csatorna sűrűség és a fajlagos kiépítettségre vonatkozóan az öntözőtelepek megvalósításával párhuzamosan, több mint 1 millió kh területen,

h) biztosítja a vízellátás javításán keresztül a térség ivóvízellátási és vízigényes ipar telepítési lehetőségeit,

i) és végül: a 120 négyzetkilométer területű (a Balaton egyötödét kitevő) mesterséges tó létrehozásával a Tiszatáj üdülési, egészségügyi, idegenforgalmi és vízisport lehetőségeinek kihasználását.

A fenti lehetőségek megvalósításának következményeként várható a mezőgazdasági termelés természetes feltételeinek gyökeres változtatása. A feldolgozás, tározás, értékesítés, szállítás növekvő szükségleteinek összehangolt kielégítéséről és a szükséges létesítmények megvalósításáról kell gondoskodni. A növényi és állati eredetű mezőgazdasági termékek növekedése az élelmezési ipar fejlesztését teszi lehetővé. A víz jelenléte ezen a területen egyéb ipari üzemek telepítésének és működésének feltételeit biztosítja. A mezőgazdaság területi eltartóképességének növekedése megállítja a munkaerő vándorlást, az esetlegesen mutatkozó felesleg pedig az új, a térségbe telepíthető ipartelepeken

találhat majd munkát. A ható-terület termelésének fejlődése, az ott élő lakosság növekvő életszínvonala szükségessé teszi a kommunális, kultúrális, egészségügyi, közlekedési és kereskedelmi létesítmények fejlesztését.

A helyes társadalmi közvélemény kialakítása érdekében a Kiskörei Vízlépcső és a hozzátartozó öntözőrendszerekről – a helyi lakosság széleskörű tájékoztatást kapott. A létesítmény nagy népgazdasági jelentőségére való tekintettel az érdekelt megyék és intézményei, állami gazdaságok és termelőszövetkezetek megismerték a beruházás fő célkitűzéseit, népgazdasági jelentőségét és társadalmi kihatását. A mű építése kapcsán évről-évre az érdekelt szervek és a helyi lakosság kellő és rendszeres tájékoztatást kap.

A főmű, valamint a hozzákapcsolódó öntözőrendszer jelentékeny hányada a Középtiszavidéki Vízügyi Igazgatóság működési területén épül. (Szolnok megyét illetően mintegy 300 000 kh válik öntözhetővé.) Az Igazgatóság foglalkozik – OVH megbízás alapján – a vízlépcső és öntözőrendszereivel kapcsolatban lefolytatandó államigazgatási eljárások vitelével, valamint a hatósági engedélyezési eljárás kérdéseivel. Kiemelten fog résztvenni az öntözőrendszerek tervezésében és kivitelezésében. A vízlépcső és öntözőrendszereinek kiépítése után az elkészült műveket átveszi és üzemelésüket biztosítja.

A létesítmény fokozatosan, több ütemben épül. Ezért a fejlesztési lehetőségek mértéke és szintje is az előrehaladásnak megfelelően fokozatosan érhetők el.

A Kiskörei Vízlépcső és öntözőrendszereinek fő művei:

a vízlépcső,
a böge és víztározó,
a nagykunsági főcsatorna és
a jászsági főcsatorna.

A főművek teljes beruházása 3,3 milliárd forint, további kb. 6–7 milliárd forint szükséges a kapcsolódó beruházásokra. A főművek által képviselt mezőgazdasági kapacitás növekedés kihasználásának üzemi beruházás igénye mintegy 4 milliárd forintra tehető. Ezek azonban a mezőgazdaság általános fejlesztéséhez egyébként is szükséges beruházások.

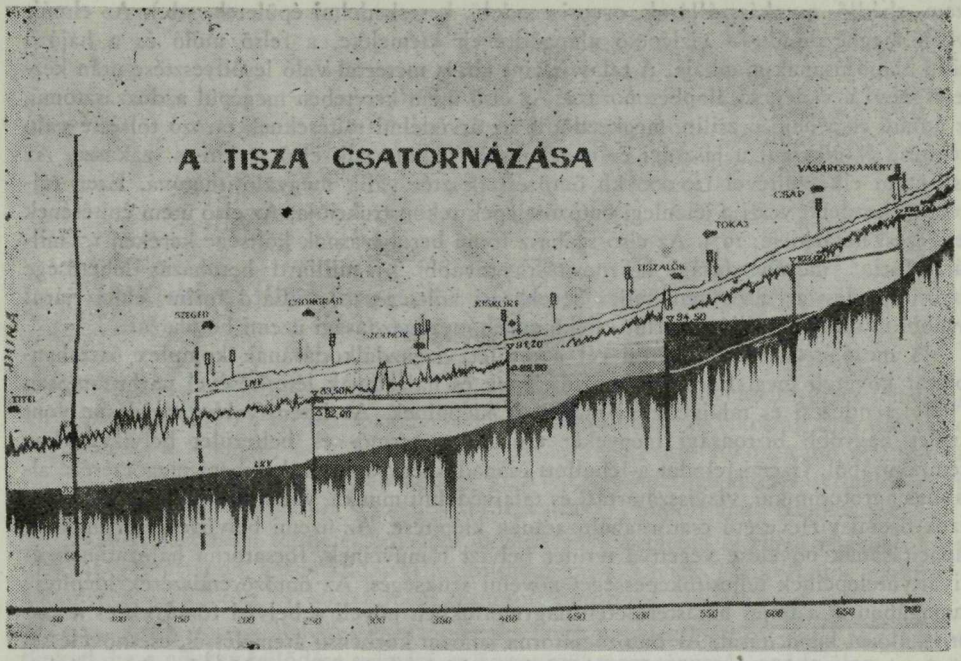
A vízlépcső három egybeépített főrészből áll: a duzzasztóműből, a vízierőműből és a hajózó zsilipből.

A duzzasztómű: 5 egyenként 24 méter széles nyílásból áll. A duzzasztást szabályozható elzárószerkezetekkel ún. billentőtáblás szegmens gátakkal végzik. A duzzasztás megvalósításához további hullámtéri zárógát és terelőgát, valamint hullámtéri duzzasztó – amely 12 egyenként 15 méter széles nyílású táblás zsilipből áll – készül.

Az erőtelep: 4 vízszintes tengelyű csőturbináján maximális 550 köbméter/sec. vízmennyiség bocsájtható át, amelyet 4 egyenként 137,- köbméter/sec. víznyelésű, 4,3 m kerékátmérőjú, percenként 107 fordulatszámú csőturbina hasznosít. A vízszint különbség 0–10,7 méter között változhat. A turbinák hasznos üzeme 2–10,7 m között lehetséges. Ha az esés ennél kisebb, a turbinák részt vesznek az árvízi vízhozam átbocsájtásában.

A hajózó zsilip: a balparton a duzzasztóműhöz közvetlen csatlakozva a felvízi részen helyezkedik el. A fölötte és alatta kialakított várakozó teret a duzzasztómű vízterétől a felső és alsó móló választja el. A zsilipkamra belső hasznos hossza 85 méter, hasznos szélessége 12 méter. A zsilip méretei 1300 tonnás uszályok átzsilipelését is lehetővé teszik.

Böge és tározó: a böge a kiskörei és a tiszalöki vízlépcső közötti – mintegy 120 km hosszú – duzzasztott folyószakasz. Ennek alsó, Kisköre és Tiszabábolna közötti 40 km hosszú szakasza Abádszalók és Poroszló térségében két helyen kiszélesedő hullámtér, amelyet a meglévő, de néhány helyen korrigált vonalú árvédelmi töltések között a duzzasztó megépítése után a víz elönt és ezzel a fenti terület tározóvá alakul. A tározótér hasznos térfogata kereken 300 millió köbméter, ami távlatban további duzzasztás bizto-

A Tisza csatornázása

sításával 400 millió köbméterre emelhető az igényeknek megfelelően. A tározó víztükre 22 ezer kat. hold (1/5 Balaton), átlagos szélessége 3,3 km, a legnagyobb szélessége 6 km, átlagos mélysége 2,5 méterre tehető. Az érintett szakasz jelenlegi árvédelmi töltése tározó töltéssé építendő ki. Párhuzamos övcsatorna gyűjti össze a töltés alatt átszivárgó fakadóvizeket és a terület belvízeit, melyet automatikus működésű elektromos szivattyúk emelnek vissza a tározó-térbe.

A nagykunsági főcsatorna: a vízlépcső fölött és Abádszalók község alatt a Tisza balpartján ágazik ki. Kezdeti szakaszán 74 köbméter/sec. vízszállítóképességével, nagyrészt gravitációsan, részben saját 220 000 kh kiterjedésű öntözőrendszerének vízszállítását, részben a Körösvölgy vízpótlását oldja meg. A csatorna teljes hossza: 119 km. A főcsatorna végpontja két helyen beköt a Körösbe. Ezeken a helyeken vizet tud leadni a körösvölgyi öntözések vízellátásához.

A jászsági főcsatorna: a vízlépcső fölött, Kiskörénél, a Tisza jobbpartján ágazik ki és kezdeti szakaszán 44 köbméter/sec. vízszállítóképességgel, részben gravitációsan, saját 125 00 holdnyi öntözőrendszerének vízellátását teszi lehetővé. A jászsági öntözőrendszer magasabb fekvésű területei vízzel csak szivattyús emeléssel táplálhatók. A csatorna teljes hossza: 101 km, átszeli a Zagyvát és a Zagyva jobbpartján elterülő Abony–Cegléd térségét is ellátja öntözővízzel.

A böge-menti öntözések mind a jobbparton, mind a balparton külön vízkivételek útján kapnak öntözővizet. A balparton települő böge-menti öntözőrendszer vízellátásában a Tiszafüred–kócsi tározórendszer is részt vesz.

1966-ban Kiskörén kezdetét vette az építés. Megkezdődött a munkateret árvizektől védő körtöltés kialakítása és a felvonulási munkatér előkészítése. A felvonulási létesítmények egy része már elkészült (raktárak, szociális létesítmények, irodák, műhelyek, ivóvízellátás, csatornázás, stb.), befejeződött az útépítés. A vasútépítés hamarosan elkészül. További felvonulási, üzemi és magasépítési munkálatok folynak (lakások, konyha-

üzem, ebédlő, munkásszállások, orvosi rendelő, kereskedelmi épületek, stb.). Az elmúlt évben megkezdődött a vízlépcső alapgödrének kiemelése, a felső móló és a hajózó zsilip alapozásának munkája. A talajvízszint kb. 15 méterrel való lesüllyesztése után kezdetét veszi a vízlépcső alapbetonozása. Az első ütem keretében megépül a duzzasztómű, az erőmű és a hajózó zsilip, megkezdődik az árvédelmi töltéseknek tározó töltéssé való átépítése és elkészül a jászsági és nagykunsági főcsatornák első 18 km-es szakasza. Az első ütem elkészültével 120 000 kh öntözésfejlesztés válik megvalósíthatóvá. Ezen túlmenően kezdetét veszi a jelenlegi öntözőtelepek rekonstrukciója. Az első ütem építésének befejezési határideje: 1973. Az első szakasz főmű beruházásnak költsége kereken 1,7 milliárd forint, mezőgazdasági hasznosításra további 1,5 milliárd beruházás lehetősége biztosított. Így az első ütem teljes beruházási költsége 3,2 milliárd forint, ehhez járul további mintegy 1 milliárd forint értékű egyéb mezőgazdasági üzemi beruházás.

A mezőgazdasági fejlesztési cél a terület vízgazdálkodásának komplex összehangolását követeli meg. Ezért az öntözőtelepek és halastavak létesítésével párhuzamosan a belvízrendezési és talajvédelmi művek is kiépülnek. Az intenzívebb termelésbe vont terület nagyobb biztonsági igényeket támaszt a termő- és belterület belvízvédelme szempontjából. Üzemi feladat a lehullott csapadék egyrészének helybeni megőrzésére alkalmas agrotechnikai, vízvisszatartási és talajvédelmi munka, valamint a felesleges, káros vizek üzemi vízlevezető csatornahálózatának kiépítése. Az üzemi belvízlevezető hálózat kapacitásának növelése végett a terület belvízi főműveinek, főcsatorna hálózatának és szivattyútelepeinek teljesítőképességét növelni szükséges. Az öntözőrendszerek kiépítése önmagában is a teljes hatásterületen nagymértékben növeli a belvízi főművek és a csatornahálózat kapacitását. Az öntözőcsatorna hálózat közbenső átemeléssel, esésnöveléssel a belvízlevezetés időtartamának rövidítését teszi lehetővé. A kapcsolódó beruházások között közel 400 millió forint beruházással a terület belvízi főcsatorna hálózatát fejlesztjük, további 200 millió forintot pedig az üzemen belüli belvízcsatorna hálózat építésére fordítunk. Az öntözővizet szállító csatornahálózat, a halastavak és a víztározók további lehetőséget adnak a belvíz-mentesítés tökéletesítésére. Ez utóbbiak jelentőségét számszerűen az alábbi adatok jellemzik:

A befogadó vízfolyás alacsony vízálláskor a belvízrendszer jelenlegi kapacitása 140 köbméter/sec., amelyet az öntözőcsatorna hálózat 186 köbméter/sec-ra, az említett közel 400 millió forint kapcsolódó belvízvédelmi beruházás pedig további 77 köbméter/sec. kapacitás növekedéssel gyarapít. Így a várható összes kapacitás 263 köbméter/sec-ra tehető. Ezzel a kapacitás a jelenleginek 1,9-szeresére növekszik.

A befogadó vízfolyások magas vízállása esetén a jelenlegi belvízrendszer kapacitása 73 köbméter/sec., amelyet az öntözőcsatorna hálózat 109 köbméter/sec.-ra, a mintegy 400 millió forintos kapcsolódó belvízvédelmi beruházás pedig további 60 köbméter/sec-mal növeli. A belvízi kapacitás tehát összesen magas vízállás esetén 169 köbméter/sec-ra, vagyis a jelenleginek 2,3 szeresére növekszik.

A Kiskörei Vízlépcső öntözőrendszereinek hasznosításában, többek között kiemelten, Szolnok megye van érdekelve, mivel a hatásterülethez tartozó öntözés-fejlesztés kb. 50 %-a Szolnok megyére jut. A Kiskörei Vízlépcső és öntözőrendszereinek kiépítése a magyar vízgazdálkodás és mezőgazdaság fejlesztésének ez idő szerint legnagyobb beruházása. Az öntözéses mezőgazdaság kifejlesztése és az egyéb vízhasznosítási lehetőségek megteremtése számottevő átalakulást hoz a Tiszavölgy, szűkebb értelemben a Középtiszavidék gazdasági életében. Az öntözőrendszerek teljes kiépítése után, megfelelő üzemeléssel, mintegy 3 milliárd forint többlet nemzeti jövedelem érhető el évente, ami viszonylag gyors megtérülést tesz lehetővé.

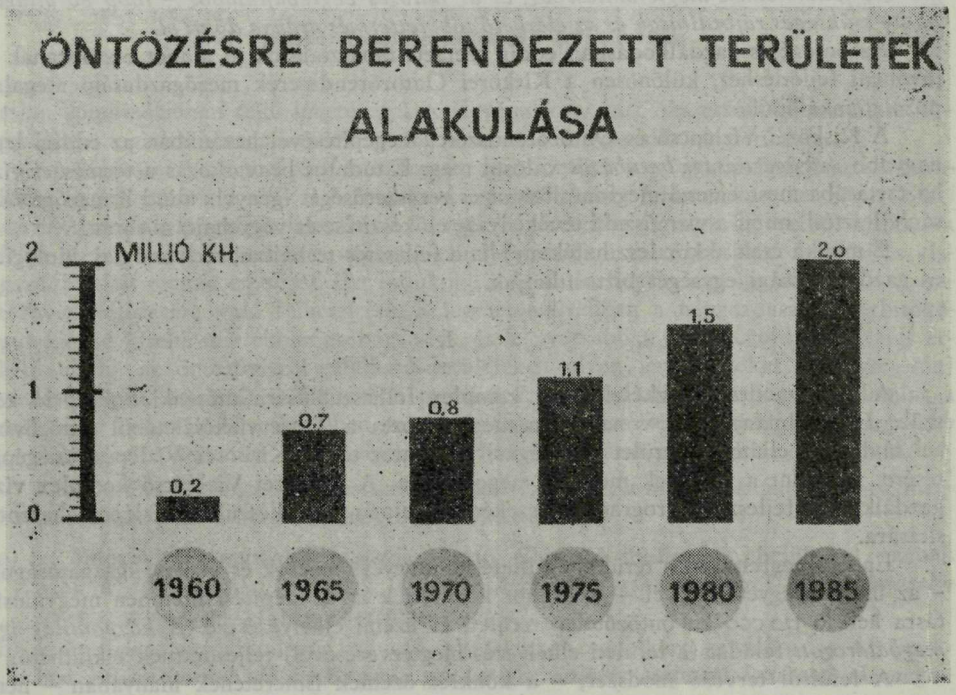
E nagy népgazdasági beruházás hatékonyságának elérése széleskörű összefogást és együttműködést kíván. Az erre való felkészülésben, a beruházások lebonyolításában, a megfelelő hasznosítás megvalósításában igen fontos feladat jut Szolnok megye vezető szerveinek. A kitűzött cél csak az összes érdekelt szerv egybehangolt, tervszerű és legszorosabb együttműködésével oldható meg. **Hegedűs Lajos**

A Kiskőrei Vízlépcső és Öntözőrendszerei mezőgazdasági hasznosításáról

Hazánkban a mezőgazdaságilag hasznosítható területek növelésére nincs lehetőség, sőt a jövőben további területcsökkentéssel kell számolnunk. A lakosság fogyasztásának növekedése, a könnyű-, és élelmiszeripar nyersanyaggal való fokozottabb ellátása, az exportigények teljesítése – ugyanakkor – feltételezi a mezőgazdasági termelés növelését, az egyes mezőgazdasági termékek (pl. takarmány) importjának csökkentését.

A mezőgazdasági termelés növelése az egységnyi területen elérhető nagyobb hozamokkal, intenzívebb gazdálkodással valósítható meg. Ennek egyik fontos eszköze a komplexen kialakított és szakszerűen gyakorolt öntözéses gazdálkodás.

Az eddigi tapasztalatok azt bizonyítják, hogy nagy terméseket csak akkor érhetünk el, ha a növény fejlődése számára az összes szükséges tényezőt egyidejüleg – a megkívánt mennyiségben és minőségben – biztosítjuk.

Öntözésre berendezett területek alakulása

A legfontosabb tényezők a következők:

a) A talaj termékenységének fokozása:
(szerves- és műtrágyázás, vízrendezés, talajvédelem és javítás, kémiai szerek szakszerű használata stb.)

b) A gépesítés fejlesztése:
(az adottságoknak megfelelő talajművelés, az agronómiai határidőkön belül végrehajtandó vetés, növényvédelem, növényápolás és betakarítás biztosítása érdekében)

c) Új, bőtermő növényfajták nemesítése:
– termesztésének széleskörű elterjesztése

d) Korszerű termelési technológiák és módszerek:
– kialakítása, alkalmazása

e) Öntözés:

Külön-külön, egy-egy eljárás, termelési tényező – például az öntözés – fejlesztése nem jelent gazdaságos és gyors előrehaladást a termelés fejlesztésében. Bármely agrotechnikai tényező – így az öntözés is – csak akkor érvényesül megfelelően, ha terméskozó hatásában egy másik tényező hiánya nem hátráltatja.

Az öntözés biológiai indokoltsága azonban még nem jelenti azt, hogy egyúttal az gazdaságos is. Az öntözéssel a növény vízigényét – a termelési célnak megfelelően – az adott körülmények között a gazdaságosság határáig kell kielégíteni.

A termelési cél – és vele együtt a termelési technológia – a biológiai ismeretek, az anyagi-, technikai feltételek és társadalmi körülmények fejlődése miatt azonban állandóan változik. Ennek megfelelően az *öntözést* – és az öntözéssel befolyásolható tényezőket is – *a mindenkori termelési cél és a termesztési körülmények figyelembevételével és gazdaságosság szem előtt tartásával kell megítélnünk. A gazdaságosságot az öntözés feltételeinek megteremtéséhez, és az öntözés végrehajtásához – több év átlagában – szükséges ráfordítások és az elérhető többlettermés aránya dönti el.*

Az öntözéses gazdálkodásban eddig szerzett tapasztalatok jó alapot biztosítanak a jövőbeni fejlődéshez, különösen a Kiskörei Öntözőrendszerek mezőgazdasági megalapozó munkálataihoz.

A Kiskörei Vízlépcső és Öntözőrendszerei megépítésével hazánkban az eddigi legnagyobb *mezőgazdasági beruházás* valósul meg. E tudatos beavatkozás a természet vízháztartásába messzemenő megfontoltságot és tervszerűséget igényel: mind a mezőgazdaságfejlesztési, mind a vízműszaki tevékenység előkészítése és végrehajtása során.

E munka csak akkor lesz hatékony, ha a fejlesztés technikai, technológiai, biológiai és gazdaságossági egységét biztosíthatjuk.

I.

A Tisza-medence vízkészletének komplex felhasználására műszaki koncepció készült. E tanulmány nagy vonalakban meghatározta a Tisza vízkészletéből öntözővízzel távlatilag ellátható terület nagyságát; javaslatot tett a Kiskörei Vízlépcső megépítésére, valamint a főművek műszaki megoldására. A Kiskörei Vízlépcső komplex vízgazdálkodási fejlesztési programja részeként tanulmányterv készült a vízlépcső hasznosítására.

Ennek megfelelően a területileg illetékes megyei tanácsok és vízügyi igazgatóságok – az üzemek egyetértésével – javaslatot készítettek az I. kiépítési ütemben megvalósításra kerülő 120 000 kh öntözőtelep területi és üzemi elhelyezésére. *A központilag így meghatározott* feladat (a területi elhelyezés megtervezésével) teljesítettnek tekinthető.

A felülről tervező módszer, – a konkrét üzemek ismeretének hiányában – nem tudja kiaknázni (a nagyszámú megoldási variáció megtervezhetetlensége miatt), a szám-

Kiskörei öntözőrendszerek helyszínrajza

talan kombinációban rejlő lehetőségeket. Ugyanakkor, ezek okszerűbb kihasználása biztosíthatja leginkább az állami és üzemi beruházások gyorsabb megtérülését.

A Kiskörei Vízlépcső és Öntözőrendszerei döntően mezőgazdaság-fejlesztési beruházás, *a fejlesztésre fordított összegeknek az öntözővizet felhasználó mezőgazdasági üzemekben kell megtérülni:* ezért az üzemek ismeretében és azok igényeiből kiindulva lehet megteremteni az öntözés végleges elhelyezését és a mezőgazdaságfelesztési és vízgazdálkodási munka egységét. Ezt indokolja még az is, hogy a mezőgazdaságnak az öntözővíz fogadására való felkészítését a legracionálisabban a népgazdaság teherbíróképességét legkisebb mértékben próbára téve, és leggyorsabban kell megoldani. Ez úgy érhető el, ha az öntözővízzel ellátható területeken olyan gazdaságokat (tájegységeket) választunk ki, amelyek a kedvezőbb természeti, közgazdasági adottságok, valamint a szubjektív tényezők következtében már munkánk megkezdéséig *az átlagosnál magasabb gazdálkodási színvonalat* értek el, megközelítették a szárazgazdálkodás optimumát.

Az öntözésfejlesztés végleges területi elhelyezéséhez, a megvalósítás ütemének meghatározásához a következő kérdésekre kell választ adni:

a) az öntözővízzel műszakilag gazdaságosan ellátható területeken belül hol vannak azok a gazdálkodási egységek, ahol *az öntözővíz felhasználására legalkalmasabb természeti és közgazdasági adottságok vannak.*

b) az öntözéses gazdálkodásra kedvező feltételekkel rendelkező gazdálkodási egységekben *milyen hosszú idő szükséges a gazdaságos öntözés alapvető feltételeinek megteremtéséhez, vagyis:*

– a termelés szerkezetének és technológiájának átalakításához,
– a vezetés és munkaerő szakképzettségében szükséges változások végrehajtásához,
– az álló-, és forgóeszközök növeléséhez, szerkezetük megváltoztatásához,
– maguknak a létesítményeknek a megvalósításához.

Ezek a kérdések csak az üzemek adatainak és fejlesztési szándékainak ismeretében válaszolhatók meg.

Az üzemi információk alapján lehet és szükséges megtervezni az üzemközi vízgazdálkodási létesítmények méretét és területi elhelyezését is.

Az üzemi tervezés három szakaszból áll:

1. Az öntözővízzel műszakilag gazdaságosan ellátható területeken belül lévő *üzemek helyzetének felmérése és gazdálkodási színvonaluk értékelése.*

A helyzetfelmérés során szerzett információk – a termelés objektív és szubjektív tényezőinek mérlegelése – alapján kerülnek kiválasztásra az öntözésfejlesztésre javasolt üzemek.

A felmérésről készült elemző értékelésnek tartalmaznia kell az öntözendő terület üzemenkénti várható nagyságát, megközelítő területi elhelyezését, az öntözővíz megjelenésének kedvező időpontját, az öntözőfürtök beruházási céljainak elkészítéséhez szükséges tervezési alapadatokat.

2. A felmérés alapján kiválasztott üzemekben *komplex üzemfejlesztési terv készül,* melynek kettős feladatot kell megoldania:

a) az üzem termelési – gazdálkodási színvonalának a szárazgazdálkodás optimumára emelését az öntözés bevezetésének időpontjáig, és

b) az öntözéses gazdálkodás folytatásához szükséges speciális fejlesztés megtervezését.

3. A harmadik szakaszban folyik a létesítmények konkrét műszaki tervezése.

Mintaüzemek létesítése

A MÉM. Tiszavidék Mezőgazdaságfejlesztési Irodája és az Országos Vízügyi Főigazgatóság az Agrártudományi Egyetem Üzemtani Tanszékével együtt kidolgozta a modell, vagy mintaüzemek létesítésének módszerét.

A mintaüzemek a hasonló természeti és közgazdasági adottságú, termelési szerkezetű üzemek kialakításához adnak tapasztalatokat. Ezekkel összehasonlítva lehet majd megállapítani, hogy a továbbiakban fejlesztésre kerülő üzemekben milyen nagyságú és összetételű beruházásokra, termelésszerkezeti, technológiai változásokra, érdekeltségpolitikai megfontolásokra van szükség ahhoz, hogy az öntözéses gazdálkodásra való áttérés üzemi és népgazdasági szinten hatékony és jövedelmező lehessen.

E sokirányú munka összehangolására, a mezőgazdaságfejlesztési program előkészítésére, majd irányítására hívták életre 1966. VII. 1-el a MÉM. Tiszavidék Mezőgazdaságfejlesztési Irodáját (TMI), amely az illetékes tudományterületek és a gyakorlat legkiválóbb művelői közreműködésével – hosszútávú program alapján – végzi munkáját.

Szolnok megye mezőgazdasági üzemeinek öntözésfejlesztése a Kiskörei Öntözőrendszerekben

Másfél esztendeje annak, hogy önkéntes jelentkezés alapján 54 Szolnok megyei gazdaság jelentette be öntözési szándékát.

A gazdaságokról – természeti, közgazdasági helyzetüket figyelembe véve, gazdálkodási színvonalukat mérlegelve – helyzetfelmérő tanulmányok készültek. E munkát az Agrárgazdasági Kutató Intézet, a Nagykunsági Mezőgazdasági Kísérleti Intézet, valamint az Öntözési és Rizstermesztési Kutató Intézet – az üzemekkel közösen – készítették.

A Tiszavölgy öntözőrendszerei

Jelentős az a tevékenység is, amelyet az Agrártudományi Egyetem Üzemtani Tanszékének művezetése mellett, Szolnok megye 2 mintaüzemében (modell gazdaság) végeznek.

Végső soron az a cél, hogy az öntözni szándékozó gazdaságok felkészülten (a szükséges tárgyi és személyi feltételeket biztosítva) fogadják az öntöző vizet. Ezért a gazdaságokat, fejlesztési lehetőségeiket figyelembe véve 1973–75 (I. ütem), és 1975–80 (II. ütem) évek közötti ütemekbe soroltuk az alábbiak szerint.

Megnevezés	Üzemek száma	I. ütem	II. ütem	I+II. ütem összesen
I. ütem Tsz-gazdaság	17	19 001	15 388	34 389
I. ütem Áll. Gazdaság	2	3640	—	3640
Összesen:	19	22 641	15 388	38 029
II. ütem Tsz-gazdaság	24	—	24 098	24 098
II. ütem Áll. Gazdaság	1	—	3020	3020
Összesen:	25	—	27 118	27 118
Kizárt üzemek:				
Tsz-gazdaság	7			
Áll. Gazdaság	3			
Összesen:	10			
MINDÖSSZESEN:	54	22 641	42 506	65 147

Szabó Lajos

A szövetkezeti mozgalom hőskorából

Az utóbbi gazdasági év végén egyetlen mérleghiányos tsz sem volt megyénkben. A szövetkezeti mozgalom kezdetének idei – huszadik – jubileumára azonban nemcsak a gazdasági eredmények növekedtek, hanem a munka is könnyebb, kultúráltabb, emberhez méltóbb lett. Elég arra utalni, hogy a legnehezebb paraszti munkát, az aratást teljes egészében gépek végzik. Ma már mindez természetes.

S hogy mi volt húsz évvel ezelőtt? A Magyar Dolgozók Pártja megyei bizottsága, a Mezőgazdasági Igazgatóság, az FM és a gépállomások képviselőiből 1948 végén és 1949-ben bizottságokat hoztak létre a szövetkezetek felülvizsgálására. A tapasztalataikat megörökítő jegyzőkönyvek megtalálhatók az MSZMP megyei archivumában. A megtett út nagyságának jellemzésére idézzünk belőlük:

„A bizottság tagjai javasolják a felsőszászbereki termelőszövetkezeti csoport részére kért 4 darab igásló juttatását, és ahhoz a két kocsi és a szükséges lószerszám juttatását, mert anélkül a csoport nem tud gazdálkodni." (Felsőszászberek, 1949. nov. 18.)

„A kunhegyesi Táncsics Tsz megalakulása és történetének összefoglalása: Alakult 1948 novemberében az I. típus szerint. Elnöke Négyesi József, ki a múlt rendszerben is kupeckedéssel és jelenleg is azzal foglalkozik..." „A csoporton belül állandó súrlódások voltak. Az elnök, mint kupec, a csoport pénzét állandóan magánál tartotta, s azt a zárszámadást végző bizottság előtt sem említette. Úgyszintén a csoporttagok által összeadott szántási hitel pénzt is magánál tartotta. Másfél napi faggatás után rájött a bizottság, hogy a pénz nála van, s azonnal intézkedett, hogy azt az OSZH pénztárába fizessék be." (Kunhegyes, 1949. nov. 17.)

„... A kunhegyesi Dózsa Tszcs-ben zárszámadás elkészítésével megállapítást nyert, hogy a csoportnak ez évi terhelő kötelezettségei 22 647 forint. Ebből legmagasabb a vízdíj, amely 17 896,50 forintot tesz ki, amit aszálykár következtében a csoport kifizetni nem tud és ezt az összeget prolongálni kell." (Kunhegyes, 1949. nov. 17.)

A pusztakengyeli Sallai Tszcs-ben 1949. nov. 7-én ezt állapította meg a felülvizsgáló bizottság: „A gazdaság területén talált felszerelés még a régi tulajdonos tulajdonában van és részben a földművesszövetkezetében. De mivel ezen felszerelés széjjel hagyva hever, a tulajdonjog eldöntéséig a csoport kezeli. A talált felszerelési tárgyak mind erős javításra szorulnak." – „... a javasolt egy lófogatot minél hamarabb jutassák el a csoportnak, tekintettel arra, hogy a kukoricaszár egy része még mindig kint van a földön. Fuvarost fogadni nem tudnak, viszont a mélyszántás akadálynélküli elvégzéséhez a szár lehordása feltétlenül szükséges."

„Dokumentum készült 1949. nov. 18-án" zárszámadás a kuncsorbai Dózsa Tszcs-ben. „A csoportnak 7 darab lova van, ebből 6 állami juttatás." – „A csoport 1948. őszén alakult meg 6 taggal I. számú típusra. 1949. júliusában megalakult III. számú típusra."

Ugyanebből a tszcs-ből 49. nov. 17-én így szól a feljegyzés – akkor még csak két lovat említve: – „a csoport tagsága szomorú választ adott: nem hogy annak a két lónak nem tudják biztosítani a takarmány szükségletét, hanem még a saját maguk számára sincsen biztosítva az évi kenyérszükséglet. A tagságnak nagy része zsírozó nélkül van és ruha nélkül. Családjaikat nem tudják iskolába járatni."

Az Abádszalók – lászlómajori Rákosi Tszcs az 1948 49. évben már mint az F. M. által engedélyezett csoport működött a III. sz. működési szabályzat szerint..." „A tagság egyéni kezelésben mívelte azonban saját földjeit és így csak fél lábbal volt a közös termelésben." „A szálastakarmány betakarításánál hanyagság következtében több mint 200 q szénát elverettek az esővel. Ennek oka, hogy a tagok saját földjeiken dolgoztak." „Csak úgy lettek volna hajlandók a szénatermést betakarítani, ha mindenki annyit vihetne haza semmi ellenszolgáltatás nélkül, amennyit lekaszál és összegyűjt. Ezen a kérdésen vitázva beköszöntött az esős idő és odaverte a levágott szénát, ami teljesen tönkrement. A rizstermés betakarítása ugyancsak nehézkesen ment, mivel a tagok a saját egyéni kezelésben lévő földjeik letakarítását tekintették elsődlegesnek". (1949. dec. 11.)

A tiszabői Petőfi Tszcs-ben ezt állapította meg a bizottság:

„A csoporton belül a szövetkezeti demokrácia érvényesül, egyáltalán nem sértették meg az önkéntesség elvét. A vezetőség nem diktatórikus. Rendszeresen tartanak intézőbizottsági ülést és csoportértekezletet. A csoport tagjai minden fontosabb kérdésben tájékozottak. Nem tapasztalható semmiféle kapitalista veszély." „Munkaszervezéssel kapcsolatban megállapítottuk, hogy a csoportban semmiféle szervezés nem volt."

Szolnokon a Szabadság Tszcs-ben 49. nov. 15-én „...az államot úgy nézik, ahonnan állandóan lehet segítséget kapni korlátlanul. Ugyanakkor olyan munkáért is munkadíjat adnak ki, amit a csoport tagjai el tudnának végezni. Így például az ősz folyamán az épületek tapasztásához tapasztó cigányokat fogadtak, ami 3000 Ft-ba került, holott ez a munka egyáltalán nem volt olyan, amit egyszerű paraszt ember is meg ne tudott volna csinálni."

Túrkevén 1949. január 12-én du. fél 3-kor közös csoportértekezletet tartottak. Azon „az eddig meglévő 22 apró csoport helyett megalakult egy I. típusú, egy II-es típusú, és két III-as típusú csoport, vagyis összesen 4 csoport, 51 taggal. A csoportok kivétel nélkül a 9000-es rendelet alapján juttatott haszonbérelt földön alakultak. Tagjaik közül alig párnak van kívülálló földje."

„A községben hat termeléses csoportról adtak jelentést." „A hat csoport 80 százaléka csak azért nevezte magát közösen termelő csoportnak, mert a csoport tagjai egy birtokból kapták a földet." A III. számú csoport tagjai „huszonhat holdat közösen szántottak, csupán azért, mert a magántraktoros így olcsóbban vállalta." (Jászapáti, 1949. jan. 7.)

„A cibakházi csoport szövetkezését csupán az a szempont hozta létre, hogy a gépállomás a táblás csoportoknak 30 százalékkal olcsóbban szántott, mint az egyénileg gazdálkodóknak. Ezért, mikor a földbérlő bizottság tagjai ezeket az előnyöket megcsillogtatták előttük, elfogadták, hogy közösen fogják megszántani a földet, azonban azt kikötötték, hogy a parcella határokat továbbra is meg kell hagyni és utána mindenki úgy gazdálkodik, ahogy akar, – tehát egyénileg műveli a földet." (Cibakháza, 1948. dec. 21.)

„A karcagi III. számú termelőcsoport tíz taggal 82 kh-on alakult. Azonban a felülvizsgálás során a bizottság megállapította, hogy a csoport kebelén belül három tag, mely közös családi kezelésben tart 70 kh földet és közös háztartásban él (apa és két fia), nem felel meg azon feltételeknek, mely szerint földművesszövetkezeti tag, vagy termelő csoport tag lehetne." (Karcag, 1949. I. 6.)

„Az egyik tagtársnak, aki az ökrök gondozója, a lábbeli leszakadt a lábáról és annyira el volt keseredve, hogy sírt. A csoport tagsága mindjárt az értekezleten megkérte az OSZH-t, hogy utalja ki részére egy pár bakancs árát, amit az OSZH irodavezetője meg is tett." (Kenderesi Petőfi Tszcs, 1949. nov. 12.)

Kisújszállási Táncsics Tszcs, 1949. nov. 7–9. „A 9000. rendelet által juttatott jószágokat a kulák visszalopta. Ez a ténykedése internálással végződött és a jószág újra a tszcs birtokába került."

A tiszavárkonyi rizstermelő szövetkezeti csoport tagjai „már megalakuláskor a III. típust választották, azonban mindegyik tagnak nagyobb földje van egyéni kezelésben, mint a csoportba bevitt földje. Ezért III-as típus szerint nem alakítható meg a csoport. Mindössze 52 a munkaképes családtagok száma, ami nem fedezi a terület munkaerő szükségletét. Általában az egész csoport kapitalista jellegű vállalkozás. Megváltoztatására nem sok kilátás van, mert a községben annyi a föld, hogy mindenkinek jóformán több jutott, amennyit meg tud művelni, úgy, hogy már a kulákosodás jelei kezdenek mutatkozni. Megsegítésükre nincs szükség." (Tiszavárkony, 1949. jan. 12.)

... **Simon Béla**

E számunk munkatársai:

Barna Gábor építészmérnök, a Szolnok Városi Tanács V. B. osztályvezetője (Szolnok); Csáki István, az MSZMP Szolnok Megyei Bizottsága első titkára (Szolnok); Csépai Ferenc restaurátor, a Damjanich Múzeum munkatársa (Szolnok); Hegedűs Lajos, a Középtiszavidéki Vízügyi Igazgatóság igazgatója (Szolnok); Imre Lajos könyvtárigazgató (Szolnok); Kaposvári Gyula múzeumigazgató (Szolnok); Lukács László, a Magyar Cukoripar Répaosztálya munkatársa (Budapest); Nagy Kálmán közgazdász, a Hűtőgépgyár osztályvezetője (Jászberény); Simon Béla újságíró, a Szolnok Megyei Néplap rovatvezetője (Szolnok); Soós István közgazdász, a Szolnok Megyei Tanács V. B. elnökhelyettese (Szolnok); Szabó Lajos, a Tiszavidéki Mezőgazdasági Fejlesztési Iroda igazgatója (Szolnok); Széphalmi Istvánné agrármérnök, a Verseghy Könyvtár munkatársa (Szolnok).

A jászberényi Hűtőgépgyár kereskedelmi tevékenysége

Vállalatunk 1952-ben alakult. Fő és elérendő cél az első években a gazdaságos termelés és ennek függvénye, a profilkialakítás volt. Vállalatunk életében 1954 volt az első év, amikor gyárunk terméke az alumínium edény a Ferunion Külker. V. közvetítésével külföldi piacra került. A külkereskedelem és a gyár közös kezdeményezésének eredményeképpen az edényválasztékunk állandóan bővült és minden évben biztos exportpiacot jelentett vállalatunknak.

Új irányt szabott az exportpiac bővítése tekintetében, hogy az 1958. évi brüsszeli világkiállításon nagydíjat nyert Heller-Forgó rendszerű hűtőelem gyártására vállalatunkat jelölték ki. Új üzemrész épült és az üzem első export-szállítása a Szovjetunió és Anglia felé történt. 1960. évben összesen 436 db Heller–Forgó-féle hűtőelem szállítására vállalkoztunk, mégpedig 324 db-ot Anglia részére, 112 db-ot pedig a Szovjetunió részére szállítottunk.

A második ötéves terv bázisidőszakának tekinthető 1960. évi exportértékesítésünk, mely összetevődött az előbb említett hűtőelemkből, valamint alumínium edényekből. A második ötéves terv első éve export vonatkozásban 108 %. Egyébként összehasonlítható adatként szeretném megemlíteni, hogy a vállalat össztermelése 1964. évhez viszonyítva 421 % volt.

1962. évben megindult a felkészülés és kialakítottuk a kompresszoros új, modernvonalú és teljesítményében már európai színvonalú 120 literes hűtőszekrényünket. Már ez évben tárgyalások folytak a TRANSELEKTRO Külkereskedelmi Vállalattal a típus exportjára, és 1963-ban került sor az első exportrendelésre 1200 db erejéig. Exporttervünket 137 %-ban teljesítettük.

1964. január 1-én vállalatunk egyesült a budapesti Hűtőgépgyárral és fokozott ütemben indult meg a hűtőgépek formakialakítása. Az elavult típusok helyett új, modernebb vonalú, jobb teljesítményű gépek kontúrjai alakultak ki tervezőink rajztábláin. Az új nagyvállalat exportterve 1964-ben összetevődött 120 literes kompresszoros háztartási hűtőgépből, melyből 10 700 db-ot szállítottunk Csehszlovákia részére. A betervezett 200 tonna alu edénnyel szemben 210 tonnát teljesítettünk. Vashordókból 20 000 db-ot szállítottunk.

Az 1965. évi exportrendelések jóval túlhaladták az eddigi évek forintban kifejezett rendelésállományát, új gyártmányok exportjára is sor került, vállalatunk termékei kedvezően szerepeltek a külföldi versenykiírásokon és termékeinket forgalombahozó külkereskedelmi vállalatoknak sok új piacot sikerült szerezniük. A Nemzetközi Vásáron bemutattuk a kereskedelem képviselőinek a kialakult és elkészült hűtőgép-családot, mégpedig a Lehel 450 literes, 600 literes kereskedelmi hűtőgépet, mely formában és teljesítményben lehetővé tette komoly volumenü export elérését. E gépek sorozatgyártása 1966-ban kezdődött meg. Ugyancsak kialakítottuk az úgynevezett zárt mélyhűtő 260 literes és 400 literes típusát is. Ezek után is komoly érdeklődés mutatkozott főképpen export

vonatkozásban Az igen szép külsejű ivóvízhűtők is sikeresen szerepeltek az eddigi kiállításokon és mintegy bizonyítékképpen az elmondottakra közölhetem, hogy Kuwait által kiírt igen népes versenypályázaton első helyezést értünk el és ezzel megrendeléshez jutottunk 250 db erejéig.

Az 1965. évet a műszaki fejlesztés, gyártmányaink korszerűsítése jellemzi, a kialakított új típusok megnyerték a külkereskedelem és külföldi kereskedők tetszését. A felkészülés is megtörtént a sorozatgyártásra. A szükséges feltételek biztosítása mellett 3000 négyzetméter alapterületű, legmodernebb berendezésű új csarnokot építettünk.

Nagy mennyiségű hűtőszekrényt szállítottunk ebben az évben Csehszlovákiának, alu. edény exportunk is az eltelt évekhez viszonyítva a legmagasabb volt, mintegy 300 tonnára emelkedett. A külkereskedelem autosyphonok tekintetében is exportlehetőséget biztosított és ez évben 150 000 db autosyphont adtunk át a Ferunion közvetítésével Csehszlovákiának, valamint lehetőségünk nyílt hordóexportra is, melynél még túlteljesítés jelentkezett.

Szükségesnek tartom még elmondani, hogy termékeinket exportáló külkereskedelmi vállalatokkal elvtársias jó kapcsolatot alakítottunk ki. A szállítások, szerződéskötések terén jelentkező problémákat mindig igyekszünk olyképpen megoldani, hogy az ipar ne sértse a külkereskedelem érdekeit és ezzel is segítse javítani az ország külkereskedelmi mérlegét.

Mielőtt vállalatunk kereskedelmi tevékenységének értékelésére térnék, szükségesnek látom szélesebb körben megvilágítani azokat a kérdéseket, melyek ezen a területen országosan, de a szocialista országok között is felmerülnek manapság.

Így például a Német Demokratikus Köztársaságban is behatóan foglalkoznak az ipar és kereskedelem közötti kapcsolatok kialakításával.

Az egyik tanulmány szerzője rávilágít, hogy a lakosság fokozódó igényeinek megfelelő összetételben és minőségben kell megszervezni az iparban a termelést, a kereskedelemben pedig az áruforgalmat.

A technikai forradalom kedvező hatását nagymértékben fokozni lehet a fogyasztási és használati cikkeket gyártó ipar, valamint a belkereskedelem kapcsolatának szorosabbá tételével.

A kereskedelem részéről olyan aktív befolyásolásra van szükség, amely a technikai fejlődésnek megfelelő tudományos-műszaki követelmények teljesítésére ösztönzi az ipart. Ha a kereskedelem szakemberei már korábban ilyformán teljesítették volna feladatukat, akkor nagyobb mozgékonyságra ösztönözhették volna az ipart a tervezés, a kereslet-kínálat egyensúlyának megteremtése, a szerződéskötések és azok realizálása terén.

Köztudomású azonban, hogy az iparnak a nagy szériában gyártható cikkek termelése a jövedelmezőbb, a kereskedelemben viszont a kisebb szériák felelnek meg jobban a fogyasztók választékigényeinek.

Jó együttműködés szükséges tehát az ipar és a kereskedelem szakemberei között az itt mutatkozó ellentétek áthidalására.

Hazai viszonylatban nézve a kérdést azt látjuk, hogy a lakosság fogyasztási szükségletének 70 százalékát a belkereskedelemtől vásárlás útján elégíti ki. A belkereskedelem ehhez az ipari termelésnek csaknem a felét (47 százalékát) vásárolja meg.

Ebből a tartós fogyasztási cikkekre jelentékeny rész esik és ez minket azért érdekel közelebbről, mivel a háztartási hűtőgépek gyártásával mi is hozzájárulunk a szükségletek kielégítéséhez. Éppen ezért mindazok a kérdések, melyek a kereslet-kínálat területén meghatározhatják a helyes kapcsolatok kialakítását a termelés és a kereskedelem között, minket is egész közelről kell, hogy érdekeljen. A kérdések között is első helyen szerepel a piackutatás kérdése.

Akkor, amikor a lakosság áruellátása még általában szűkös volt, a kereslet jelentősen meghaladta a kínálatot és a piackutatásnak nem volt olyan jelentősége, mint napjainkban, amikor már a kereslet – kínálat általában egyensúlyban van.

Tudnunk kell azonban konkrétan azokat a tényezőket is, amelyek a lakosság részéről megnyilvánuló keresletet befolyásolják. Így például másként alakul a kereslet, ha az átlagos családi jövedelmek az előirányzat szerint fejlődnek, de az a jövedelemnövekedés
– az átlagosnál alacsonyabb, vagy
– az átlagosnál magasabb jövedelmi kategóriákban realizálódik.

Ugyanis részünkről csak az utóbbi esetben számíthatunk arra, hogy ez megnöveli a tartós háztartási eszközök – így a hűtőgépek –keresletét. Természetesen szükséges ezt rendszeresen figyelni, mivel ez egyben a termelés nagyságrendjét is meghatározhatja.

Még közelebbről érint bennünket a statisztikai adatoknak az a része, mely azt mutatja, hogy élénk kereslet az elmúlt 5 évben mindössze négy cikk, a televízió, porszívógép, villamos-hűtőszekrény és személygépkocsi iránt nyilvánult meg. Számszerűen ez úgy fejezhető ki, hogy míg 1960-ban e cikkekre az összes értékesített tartós fogyasztási cikkeknek csak 15 százaléka esett, addig 1964-ben ez az arány már 33 százalékra emelkedett, a többi gépipari tartós fogyasztási cikkeké 7–8 százalékkal csökkent.

Ez a jelenség – bár számunkra előnyös – mégis arra figyelmeztet, hogy a többi termékeknél is törekedni kell a világszínvonal elérésére és tartására.

Ez a kérdés a műszaki fejlesztés fokozottabb érvényesítését veti fel, de ezzel kapcsolatban majd bővebben még az export-tevékenység elemzése során és új fajta gazdaságirányítás reformja által nyújtott lehetőségeink és azok kihasználása ismertetése folyamán. Komoly nehézségekbe ütközik azoknak az igényeknek a kielégítése, melyeket a belkereskedelem az ipar részére felad. Nemcsak arról van szó, hogy egyes cikkekben a gyorsan növekvő kereslet kielégítésére *időre van szükség*, hanem arról is, hogy az ipar nem mindig tud eleget tenni a követelményeknek. Nézzünk meg egy-két okot közelebbről.

Az egyik ilyen tényező a kereskedelem és az ipar között fennálló rendelési rendszer. Ma már világosan láthatók azok az akadályozó tényezők, melyek a belkereskedelmet akadályozzák abban, hogy a valóságos keresletet, a szükségleteket felderíthessék.

Egyik ilyen tényező, hogy a belkereskedelem nem rendelkezik olyan adatfeldolgozó és nyilvántartó gépekkel, amelyek a gyors piackutatáshoz kellenének. A kereskedelem a készleteket is csupán „nagyvonalúan" ismeri. Azt még csak tudják, hogy pl. női cipőből mennyi a készlet, de hogy azok *választéki* részletezése milyen, azt homály fedi. Márpedig a kereslet *konkrétan* erre irányul, nem pedig általában a női cipőkre. És mivel a kereslet fejlődésének vannak bizonyos általános vonásai, a piackutatásban fokozottabb mértékben kell felhasználnunk a nemzetközi tapasztalatokat. A tapasztalatok szerint ugyanis a fejlett országokban megnyilvánuló kereslet fontosabb jelenségei előbb-utóbb hazánkban is lejátszódnak.

Mindez arra mutat, hogy a piackutatásban egyre nélkülözhetetlenebb az ipar és a kereskedelem együttműködése.

Az eddigi gyakorlat szerint a kereskedelem évről-évre feladja rendeléseit az iparnak. Bebizonyosodott azonban, hogy a vállalatok részére ennek függvényében történő – és a részletekre is kiterjedő – mennyiségi, minőségi *előírásai önmagában* nem teremtik meg a termelés és fogyasztás összhangját. A kedvezőtlen jelenségek – mint készletnövekedés, értékesítési nehézségek, kooperációs zavarok, stb – utólagos észlelése helyett a várható problémák megelőzésére kell törekedni.

Erre alkalmas módszernek látszott a vállalati rendelésállomány megfigyelése. Az idők folyamán azonban mindjobban világossá vált, hogy minden olyan „rendelés", amely nem a közvetlen felhasználótól (vásárlótól), hanem az értékesítési folyamat közvetítő láncszemétől ered, gyengíti a termelő vállalatok rendelésállományának kapcsolatát a

közvetlen szükséglettel. Ezért határoztuk el vállalatunknál is a különálló, saját termékeink piaci elhelyezését önállóan kutató kereskedelmi szervezet kiépítését. Ezzel megkönnyítjük a kereskedelem munkáját is, mivel az áruelosztás reálisabban és gyorsabban lesz bonyolítható.

Célunk, hogy – főleg a háztartási és a kereskedelmi hűtőgépek vonalán – melyeknek a vásárlóknál történő garanciális és fizető javításaival is vállalatunk foglalkozik – közvetlen szállításokkal tegyük gyorsabbá és olcsóbbá a fogyasztók kiszolgálását.

Ezáltal nemcsak jelentős megtakarításokat tudunk majd elérni a közbenső szállítások, a felesleges raktározások, a kettős átrakodások megszüntetésével, de a szállítás közbeni selejteződéseknek is komoly csökkenését érhetjük el.

Ezen a téren elképzeléseink és törekvéseink azonosak a kereskedelemmel. A kereskedelem is felismerte az ipar és a kiskereskedelem közötti *„egyenes út"* jelentőségét és szintén elismeri, hogy ezzel megszilárdulna az ipar és az értékesítést végző kiskereskedelem közvetlen kapcsolata és ezzel – a kínálat és a kereslet közvetlenebb kapcsolata – előmozdítaná a vásárlók jobb és eredményesebb kielégítését.

Az ipar folyamatos szállításával gazdaságosabban használná ki kapacitását és könnyebben reagálhatna a kereskedelmi igények változására.

A belkereskedelmi szempontok mellett feltétlenül szólnom kell a külkereskedelmi vonatkozású kérdésekről is.

Az eddigi évek gyakorlatától eltérően, mikor is külkereskedelmi forgalmunk „saját számlás' formában zajlott, vagyis külkereskedelmi vállalat az áru kiszállításával egyidőben forintban megfizette az ellenértéket és „a külkereskedelmi ügylet" ezzel az aktussal az iparvállalat számára be is fejeződött.

Az új gazdasági mechanizmus igen hasznos intézkedést hozott a külkereskedelmi vállalatok és a belföldi iparvállalatok közötti kapcsolatok újjáalakításával.

1968-tól a külkereskedelmi vállalat „társa" vagy „bizományosa" az iparvállalatnak. Az előbbi esetben a külföldi piacon elért nyereségből a két szektor egyaránt részesül egyenlő mértékben, a második esetben pedig a bizományosi díjon felül a külkereskedelmi vállalatot illeti a sikeres üzletkötés eredményének egy része, mely fenti arány az ügyletben fellelhető kockázatot fejezi ki.

Az előző évek gyakorlatától eltérően tehát az ipar okvetlenül érdekelt a külföldi piac véleményét, igényeit illetően, hiszen az arra történő reagálásnak függvénye az elérhető eredmény.

A két szektor között minden szempontból szorosabb kapcsolatokat kell tehát kiépíteni, mert új piacok megnyerése és a meglévő piacok megtartása és kiszélesítése csak így lehetséges.

A belkereskedelemről szóló résznél már exponált piackutatás fokozottan fontos a külföldi piacok felderítése, az ottani értékesítési lehetőségek feltárása terén is.

A külkereskedelmi vállalat akár mint „társ", vagy „bizományos", rá van utalva arra, hogy a piacot jól ismerő szakemberei, valamint külföldi ügynöki hálózata révén olyan információkat gyűjtsön, melyek az iparvállalat részére részben meghatározzák a szükséges fejlesztési irányvonalat, hiszen értékesítési lehetőségei a gyárak által felajánlott termékek korszerűségétől, színvonalától függnek.

Az említett kapcsolat vállalatunk és a külkereskedelmi partnerek között okvetlenül jónak mondható és reményünk van arra, hogy tovább is bővül.

Eddigi jó kapcsolatunkat bizonyítja, hogy vállalatunk gyártmányai a világ számos országába jutnak el és jelenleg mind az öt kontinensen megtalálhatók azok. A szocialista országokon kívül (NDK, Lengyelország, Csehszlovákia, Románia) Európában vevőinkhez tartozik Ausztria, Belgium, Hollandia, Svédország, stb. Norvégia, Finnország, Anglia, de ugyancsak vevőnk lehetne pl. Nyugat-Németország is, ha választékbővítéssel, kivitelt módosításokkal tudnánk gyártmányainkat gyártani. Európán kívül Afrikába,

Észak-Afrikától Ghánán át Etiópiáig, Kongóig is eljutnak gyártmányaink. Amerikában Kanada, USA, Közép- és Dél-Amerika keresi a magyar alumínium edényeket. Ázsiában Szíria és Libanon a fő felvételi piacunk.

Összességében elmondhatjuk, hogy vállalatunk gyártmányai a világ 33 országába jutnak el és a Fokföldtől az Egyenlítőig – az Egyenlítőtől az Északi Sarkig számos vevőnk elismerését vívták ki.

Az eddig említett eredményeink fokozására kereskedelmi szervezetünket műszaki és gazdasági szakemberekkel erősítettük meg, akik az igények felmérésében, a szükséges gazdasági kondíciók meghatározásában közvetlenül közreműködnek és a vállalatvezetőség felé mind a fejlesztési, mind a gazdasági kérdések tisztázása után konkrét javaslatokkal élnek, a felmerülő igények, ajánlatkérések, és konkrét rendelések elemzése után.

Kereskedelmi és értékesítési terveink részletes kimunkálásán és a beérkezett igények alapján történő átdolgozásán állandóan dolgozunk az 1968-as év vonatkozásában, de az 1969-es és 70-es évek igényeit is ismerjük és tisztában vagyunk azzal, hogy feladataink évről-évre nőni fognak.

Az új gazdasági mechanizmus adta lehetőségek természetesen hozzájárulnak a feladatok növekedéséhez, hiszen az önállóság a vállalatot meggondolásra készteti minden döntés előtt.

A döntések meghozatalánál fokozottan kívánunk támaszkodni mind a külső, mind a belső információkra.

Belső információinkat a belkereskedelmi vállalatok időszakos és állandó piackutatásai, külső információinkat pedig szakembereink külföldi útjai, a külkereskedelem terén tevékenykedő üzletkötők tájékoztatásai adják.

Belső; információnk persze nemcsak a piacról érkező jelzések figyelembevétele tekintetében fontos, a kereskedelmi szakembereknek tisztában kell lenniök a vállalat mindenkori reakcióképességével és kapacitás adta lehetőségével.

Az információk feldolgozása után észrevételeinket és azok eredményét a vállalat többi szerveivel is közöljük, különös tekintettel a tervezői és fejlesztői műszaki munkára.

Fentiek alapján a piac igényeinek megfelelően állíthatjuk össze vállalaton belül az elkövetkezendő év fejlesztési feladatait, azok sürgőssége és fontossága határozza meg a fejlesztési tervben elfoglalt helyüket.

Segítséget nyújtunk tervezési munkánál is azzal, hogy felmérjük későbbi években várható igényeket és ezzel meghatározható a vállalat későbbi létszámigénye stb.

Az információ szerepe a fejlesztési igények meghatározásánál legfontosabb, hogy egy-egy fejlesztési folyamat végén ne a piacon a fogyasztók körében derüljön ki az, hogy munkánk rossz irányú és nem találkozik a vásárlók, akár külföldiek, akár belföldiek igényeivel.

Az eddig leírtak az előbbi évekhez képest okvetlen fejlődést és minőségi ugrást jelentenek.

Így munkánkat a vállalati társszervekkel szinkronban folytatjuk, az információk állandó cseréje garantálja a mindenkori tájékozottságot, valamint azt, hogy munkánk a piaci igényeknek megfelelően, azok maximális figyelembevételével folyik.

Erős elhatározásunk, hogy vevőinket mind mennyiségi, mind minőségi és választék-összetételbeli igényeik szempontjából a legmesszebbmenőkig kiszolgáljuk és ezzel állandó vásárlóként megtartsuk, vagy megnyerjük.

Közgazdasági főosztályunkkal karöltve állandó gazdaságossági számításokat végzünk mind belföldre, mind exportra kerülő termékeink körében.

A vizsgálódások eredményei, valamint a megrendelések és igények összevetésével részletes elemzés alapján készülnek terveink, melyeknél több variánst is kidolgozunk, hogy a későbbiekben rugalmasabban válthassunk az év folyamán felmerülő újabb igé-

nyek ismeretében, és hogy a vállalat részére optimális eredményt az év végére biztosíthassunk.

Kereskedelmi és műszaki szakembereinknek alkalmuk van tárgyalni a közvetlen külföldi felhasználókkal és ez alkalommal nemcsak a konkrét tárgyban jutnak új információkhoz, hanem az ott tapasztalható fejlődést mind műszaki, mind gazdasági szempontból itthoni munkáinkban is hasznosíthatják.

Ily módon kezünket állandóan a piac ütőerén tartjuk és a szakembereink felkészültsége biztosíték arra, hogy a tapasztalt változásoknak rugalmasan eleget tehetünk.

Fentiek alapján okvetlenül reméljük, hogy az előbbi évek sikeres üzleteihez – mint pl. az 1 millió dolláros hűtőelem-export és a másfél millió rubeles hűtőbútor szállítás – hasonlóan a későbbi években is kereskedelmi tevékenységünk nagy volumenű, eredményes üzleti kapcsolatokat produkál.

Az eddig végzett igényfelmérés alapján került sor a háztartási hűtőszekrény-család kialakítására, valamint új típusú hűtőbútoraink kifejlesztésére.

Új termékünk lesz 1968-ban a háztartási habsyphon, mely különösen a háziasszonyok munkáját könnyíti.

Export termékeink közül új piacot nyertünk meg Hollandiában mélyhűtő-pultjainkkal, mely figyelembe véve a magas műszaki és esztétikai színvonalat, szép eredményként könyvelhető el.

Munkánkat későbbiekben is úgy kívánjuk folytatni, hogy élünk a gazdaságirányítás reformja által nyújtott önállósággal, figyelembe vesszük a vásárlók igényeit, a piac minden jelzését, igyekszünk minden lehetséges információt beszerezni, mind kül-, mind belföldről, és annak birtokában, szoros kapcsolatban a vállalat többi osztályával, olyan tevékenységet és eredményt produkálni, melynek legfontosabb célja vevőink bizalmának megtartása, igényeik maximális kielégítése, legyen e vásárlónk akár a nagykereskedelem, akár külföld, vagy közvetlenül a fogyasztó.

Nagy Kálmán

A cukorgyári melléktermékek takarmányozási jelentősége

A cukorrépa az a növény, amely a répagyökér eladásából származó közvetlen jövedelmen túlmenően, melléktermékeivel számottevő mennyiségű takarmányt ad és ezek – az állattenyésztésen keresztül – közvetett bevételhez juttatják a gazdaságot. A gazdaságban a répaszedéssel egyidőben közvetlenül jelentkező melléktermék; a leveles cukorrépafej, majd a cukorgyártás folyamán a nyers és a szárított répaszelet, valamint a cukorgyári szörplé, a melasz, teljes egészében, vagy részben a mezőgazdaságba jut vissza.

Sajnos, nagyon sok gazdaságban a leveles cukorrépafej hasznosítását még nem a „rangjának" megfelelően értékelik. Pedig egy kh leveles cukorrépafej takarmányértéke felér egy kh közepes minőségű rétiszénával és a szarvasmarhák megfelelő átállás után mindig szívesen fogyasztják.

A leveles cukorrépafej kb 20–25 % szárazanyagtartalmú és friss állapotban mintegy 12–17 % nyers, ill. emésztő fehérjét, 0,3 % nyers zsírt, 1,7 % nyers rostot, 7% nitrogénmentes kivonatot, 2,3 % hamut és nem utolsósorban 10–12 % keményítőértéket tartalmaz.

A leveles cukorrépafejet frissen, vagy silózva etetik főleg a szarvasmarhákkal és juhokkal, és csak kisebb mértékben a sertésekkel azért, mert ez utóbbiak nehezebben emésztik meg és így kisebb a takarmány hasznosulás.

A megtermelt leveles cukorrépafejnek csak kisebb részét lehet frissen feletetni, nagyobb részét silózni kell. A friss levél takarmányozásánál bizonyos alapelvek, amelyek a kérődzők gyomrának emésztési körülményeit illetik, nem hagyhatók figyelmen kívül:

1. A feletetésre kerülő friss leveles répafej földtől és szennyeződéstől mentes legyen.
2. Az átmenet az egyik takarmányról a másikra fokozatos legyen.
3. A napi adag a fejőstehenek részére nem lehet több 40 kg-nál. Hízómarháknál növekedő adagok az állatok súlya szerint általában 20–40 kg.
4. Szárazanyag kiegészítésére 3–5 kg széna, vagy takarmányszalma.

A friss répalevél etetése a silózottal szemben mindig sokkal gazdaságosabb, azonban ez a körülmény nem vezethet arra, hogy ezt a takarmányozási időszakot nagyon elnyújtsuk, esetleg decemberig, mert a répalevél minősége ekkor már erősen csökken. Nagyon kedvezőtlen, ha a leveles répafej a fejelés után sokáig marad a szántóföldön. Falber szerint már 7 napi ilyen tárolás után 16 %-os szárazanyagtartalom és 30 %-os keményítőérték-veszteség következik be.

Nagyobb cukorrépatermesztő gazdaságokban, ahol több cukorrépa terem, mint amennyinek a fejét frissen fel tudják etetni, a répafejet besavanyítják, besilózzák.

A silózott leveles répafej etetési szabályai hasonlóak, mint a friss levélé: nem túl nagy mennyiségben, szárazanyag kiegészítéssel etethető.

Mind a friss, mind a savanyított cukorrépafej ásványi anyag aránya nem megfelelő, és a takarmányozásnál erre feltétlenül figyelemmel kell lenni. Mészben gazdag, de foszforban szegény, a megfelelő ásványi anyag pótlásáról tehát gondoskodni kell.

Friss vagy savanyított szeletből, kifejlett szarvasmarhával 40 kg, míg hízóökörrel 50–60 kg is etethető. Etetési irányszám kifejlett állatoknál 100 kg élősúlyhoz 6–8 kg, növendék állatoknál 3–4 kg, kor és súly szerint. A nyers és savanyított szeletet nem magában etetjük, hanem polyvával, szecskával, melasszal keverjük.

A szárított répaszeletet nedves szelet helyett előnyösen használhatjuk. Étrendi hatása jó, 1 kg száraz szelet 10 kg egyszer préselt nyers szelettel azonos takarmányértékű. Etetés előtt 24 órával be kell áztatni, hogy a szárazszelet megdagadjon. Tehénnel 4, növendékmarhával súly és kor szerint 1–3, juhval, lóval 0,50, sertéssel 0,30 kg-os napi adagolásban etethető.

A melasz jelentős helyet vívott ki magának az állattenyésztésben. A melaszt nagy cukortartalma miatt nem szabad napi 1–1,5 kg/számosállat adag fölé emelni, mert szarvasmarháknál esetleg oltógyomor zavarokat okozhat.

A melasznak nagy jelentősége van a silózásnál is, elősegíti a tejsavas erjedést, javítja a szilázs minőségét.

A cukorrépa melléktermékeinek takarmányozásánál – melyeknek mész és foszfor aránya nem kielégítő – mindig ügyelni kell arra, hogy megfelelő abrak kiegészítéssel, vagy ásványi anyag adagolásával a mész és foszfor aránya egyensúlyba kerüljön.

Hogy milyen tömegtakarmánybázist képviselnek a melléktermékek, mutatják pl. az 1966–67. évi cukorrépatermésből, illetve feldolgozásból származó takarmányféleségek.

Feldolgozásra került az üzemidényben kereken 36 200 vagon cukorrépa.

Ebből gyártott

szárazszelet	4120 vagon
7%-os nyerszelet	221 683 vagon
melasz	4255 vagon

és bennük

214 240 q keményítőérték
1 330 098 q keményítőérték
174 455 q keményítőérték

(A gyártott nyersszelet-féleségek 7 %-os szárazanyagtartalmú szeletre számolva.)

Ehhez hozzájön még a megtermelt 140 800 vagon leveles cukorrépafej, melynek keményítőértéke 1 548 800 q, tehát az 1966/67. gazdasági évben összesen 3 267 593 q keményítőérték jutott a mezőgazdaság részére. A keményítőértéket takarmányrépára, illetve silókukoricára átszámolva a cukorrépa melléktermékei 233 300 kh takarmányrépának, illetve 125 600 kh silókukoricának felelnek meg, ha mindkét növényt 200q/kh átlagterméssel számoljuk.

A termelőüzem szempontjából vizsgálva a cukorrépa melléktermékeinek takarmányértékét, különböző átlagterméseket figyelembevéve a táblázatban kimutatott eredményeket kapjuk a silókukorica értékéhez viszonyítva.

160 q/kh cukorrépatermés esetén

Melléktermék	KÉZI FEJELÉS Elszámolási ár		Silókukorica ért.		GÉP FEJELÉS Elszámolási ár		Silókukorcia ért.	
	q	Ft.	q	Ft.	q	Ft.	q	Ft.
Leveles répafej	40	400	29	580	64	640	47	940
Kétszerpréselt szelet	56	504	31	620	56	504	31	620
Melasz	—,80	64	4	80	—,80	64	4	80
Összesen.		968		1280		1208		1640

200 q/kh cukorrépatermés esetén

Leveles répafej	50	500	37	740	80	800	59	1180
Kétszerpréselt szelet	70	630	39	780	70	630	39	780
Melasz	1	80	5	100	1	80	5	100
Összesen:		1210		1620		1510		2060

A táblázatban foglalt kalkuláció szerint 1 kh-on termett leveles répafej, valamint a cukorgyártól visszajáró melléktermékek (szelet, melasz) együttes takarmányértéke megfelel 0,5–0,7 kh silókukorica termésének, amely ugyanakkor külön szántóterületet nem igényel, és a felszabadult területen más fehérjetartalmú takarmány termelhető.

Figyelembevéve azt a tényt, hogy a cukorrépa gépi betakarítása a következő években nagymértékben elterjed, remélhetőleg a leveles cukorrépafej takarmányként való felhasználása is jelentős mértékben növekszik, ami az állattenyésztés fejlődését nagymértékben segítheti.

Lukács László

Izotópos kormeghatározás a régészetben

Az utóbbi időben többen tették fel a kérdést múzeumunknak, mi a radiokarbon módszer, a C–14-es kormeghatározás lényege? A kérdésre e cikk keretein belül megpróbálunk valaszt adni, előbb azonban szabad legyen néhány előzményre röviden kitérnünk. A régészeti vizsgálatok kiindulási alapját a leletek és a velük összefüggő jelenségek adják. A kutatás „miért"-je és „hogyan"-ja viszont a szemlélet változásainak, fejlődésének megfelelően alakul, s eleve létrehozza új vizsgálatok, így új módszerek igényét. A bevált alapvető módszereket, melyeket a régészet ma is felhasznál kutatásai során, nem kell elvetni, csupán arról van szó, hogy ma már nem lehet figyelmen kívül hagyni vagy sok esetben nélkülözni a századunkban oly viharosan fejlődő természettudományos kutatások és vizsgálatok eredményeit. A régészet új szemlélete módot nyújt ilyen kiegészítő vizsgálatok elvégzésére, mert kutatásainak végső célja a leletanyag mögött álló ember minél teljesebb megismerése; környezetének, életmódjának, munkafolyamatainak lehetőségszerinti rekonstruálása. Mindezekben a kérdésekben az említett exakt vizsgálatoknak rendkívüli jelentőségük van.

Mivel a természettudományos szemlélet egyik fontos alapelve, hogy objektív kritériumok alapján lehet valamit eldönteni, a vizsgálódást az a törekvés hatja át, hogy szubjektív hibalehetőségektől mentes legyen.

A természettudományos analízisek és kutatások különösen a második világháború után kerültek napirendre. Ezek között merült fel az exakt időmeghatározás szükségessége is. W. F. Libby amerikai prof. volt az, aki a radioszenes kormeghatározással megnyitotta az ilyen jellegű vizsgálatok sorát. Kutató munkája elismeréséül 1960-ban elnyerte a kémiai Nobel-díjat.

A vizsgálat elvi alapja és lényege:

Radioszenes kormeghatározás szerves maradványokból lehetséges. A radioszén a szén 14-es izotópja (C–14) a természetben a levegőnek a kozmikus sugárzással való besugárzásával keletkezik. Az élőszervezetek életük folyamán felveszik a C–14-et, ami mint említettük sugárzó anyag. Átlagos élettartama 8000 év, felezési ideje kb. 5700 év. Ennyi idő alatt bomlik el és alakul vissza azzá a nitrogénné, amelyből képződött az egykor élő szerveztben felhalmozott radioszén mennyiségének a fele. Mivel átalakulása során sugárzik, ezzel mutatható ki egy-egy atom halála. Nézzünk egy példát. Ha pl. egy darab fa elégetésével kapott széndioxid gázt számlálóba vezetjük, kimutathatjuk, a szénatomok szétbomlását. 4400 millió radioszén atomból percenként egy bomlik el, ezért legalább 4400 millió szénatomra van szükség ahhoz, hogy kimutatható sugárzásunk legyen. Bár ez nagy számnak látszik, mégsem az, mivel pl. 1 gramm szénben 10^{12} -szer ennyi atom van, vagyis egy radioszénatomra kb. ennyi közönséges szénatom jut. Ez a radioszén koncentrációja az élő anyagban. A halál pillanatában minden élőlény ezzel a koncentrációval rendelkezik.

A múmiák vallanak:

Libby tanulmányaiból tudjuk, hogy Libby és munkatársai, többek között, múmiákon végeztek eljárásukat igazoló kísérleteket. 5700 éves múmiák fele annyi radioszenet kell, hogy tartalmazzanak, mint a ma élő személyek. De 5700 éves múmiák nincsenek, a legöregebbek, melyeknek korát viszonylag jól ismerjük, 4800 évesek. Figyelembe vették azt, hogy a történészek kb. 3700 évig visszamenőleg biztosak a dolgukban, s így két időszak adódott, amelyen kipróbálhatták módszerüket: az egyik 3700 év volt, a másik kb. ezer évvel több. A kísérletek kiválóan sikerültek. Egyik kivétel talán érdekes lehet. A Chicagoi Egyetem Keleti Intézetével dolgoztak együtt egy nagy gyűjteményen, amelyet Breasted prof. hozott Egyiptomból. A harmadik megvizsgált tárgy mainak bizonyult, bár a feltevések szerint az ötödik dinasztiából származott. Mivel első két mérésük sikeres volt, ma sincs rá más magyarázat, minthogy Breastedet becsapták. Ettől eltekintve meg kell jegyeznünk, hogy a római és egyiptomi történelem folyamán nem találtak eltérést módszerük és a történelem nyújtotta adatok között.

A C–14-es vizsgálatokhoz kb. 20–30 gramm, szénben elég dús anyagra van szükség egy méréshez, s ez némely esetben túl nagy mennyiség. Más esetben viszont egyébként használhatatlan mintákkal dolgoznak. A holt-tengeri tekercsek korát pl. a csomagoló vászonból állapították meg.

Mennyire pontos?

A radioszenes módszer lényegében az egyedüli abszolut kormeghatározás. Ezt azonban mégsem lehet szó szerint érteni; talán annyit mondhatunk, hogy a vizsgálati adatok hibalehetősége az utóbbi 3700 évre vonatkozóan valószínűleg 1 vagy 2 százalék. A történelem előtti időszakot illetően már nagyobb korrekciókra van szükség. Pl. 20 ezer év alatt a C–14 sugárzása annyira gyöngül, hogy már nehezen mérhető és különböztethető meg az egyéb módon keletkező sugárzásoktól.

A C–14-es módszert állandóan csiszolják, kutatják a hibalehetőségeket, fokozzák a kontrollt: elsősorban múmiákon, egyiptomi ó- és közép-birodalmi famaradványok vizsgálata révén.

Befejezésül, mint érdekességet említjük meg, hogy a szolnoki múzeum régészeti kiállításának 1. termében a tószegi Laposhalom világhírű bronzkori telepének keresztmetszete látható, ahol a középső réteg korát a tárgyalt radioszenes módszerrel is sikerült megállapítani. A C–14-es vizsgálatok szerint a középső rétegben lévő leletanyag kora: 3460 év.

Csépai Ferenc

Kunhegyes, 1968. márc. 31.

Tisztelt Szerkesztőség!

Olvastam a Jászkunság februári számát. Felkeltette érdeklődésemet. Bár nem vagyok történész vagy múzeológus, mégis engedjék meg, hogy egy-két megjegyzést tegyek a nagykun-városok fejlődésével kapcsolatban.

A cikket Dr. Kőszegfalvi György írta. Az teljes mértékben igaz, hogy a nagykun-városok mostoha gyerekek, a lakosság elvándorol, s így csökken, nincsen ipari beruházás!

A hiba csak ott van, hogy Törökszenmiklós és Mezőtúr sohasem volt nagykun-város. Az előbbi nagyközség volt, míg az utóbbi mezőváros. Illett volna megjegyezni, hogy bizony Kunhegyes és Kunmadaras mint ősi, volt nagykun városokban is hasonló, vagy még szomorúbb a helyzet!

Az sem igaz, hogy Kunhegyes, Kisújszállás vonzásában van, középiskola szempontjából! Az igazság az, hogy innen, de a környező községekből is ide járnak a diákok Kunhegyesre, és nem Kisújra, de még Karcagra sem, ami még messzebb van. Tiszabura, Tiszaroff, Tiszagyenda, Abádszalók, Tomajmonostora községeknek, mint természetes közközpontja, ide gravitál.

Kunhegyesen 5 éve gimnázium, 8 éve Mezőgazd. Technikum, szakiskola, stb. működik. Az igaz, hogy eddig, ha kórházba kellett menni — kényszerből Karcagra mentek a kunhegyesiek —, de ha módjában volt a betegnek, akkor Szolnokra, vagy Debrecenbe ment.

Tehát a borítólap térképe ilyen formán nem helyes.

Ne haragudjanak, de így van!

A Túrkevéről írt cikk, megnyerte a tetszésemet.

Szíves elnézést kér:

Tisztelettel:

Ács Imre Kunhegyes, Gyepszél u. 34.

A Szerkesztőség válaszol:

Örömmel vettük a Jászkunság cikkeihez történő hozzászólását, mert olvasótáborunk véleménye mindig is érdekelt bennünket. Kunhegyes iskolai vonzását helyesen ítéli meg.

Levélírónk — a Nagykunság történeti fejlődését ismervén — ugyancsak helyes észrevételt tesz Törökszentmiklós és Mezőtúr „nagykunsági" városként említéséről. A gazdaságföldrajzzal foglalkozó szakemberek azonban a történeti fejlődéstől függetlenül — mivel a Tisza balpartján elterülő gazdaságföldrajzi egységet nevezték el „nagykunsági táblának" —, a rajtalévő, jelentősebb lakosszámmal rendelkező, iparfejlesztésre alkalmas településeket „nagykunsági városoknak nevezik. Ilyen értelemben használja Dr. Kőszegfalvi György is.

Megjegyzések Dr. Kőszegfalvi György „Nagykunsági városok" című cikkéhez

A cikk igen érdekes és a benne szereplő városok vonatkozásában több értékes gondolatot vet fel.

1. A nagykunsági városok helyzetét, fejlődését illetően talán jobb lett volna, ha az egész cikk ténylegesen a Nagykunságra korlátozódott volna. A Nagykunság városhálózata ugyanis a cikkíró által meghatározott területnél szűkebb, nem foglalja magában Törökszentmiklóst. Amikor nagykunsági városokról beszélünk, ez alatt mindig Karcag, Kisújszállás, Túrkeve és Mezőtúr városokat értjük. Bizonyos értelemben eltérően jelentkeznek a gondok, a problémák e négy városban, mint Törökszentmiklóson. Igazolja ezt a lakosság számának alakulása, a 10 000 lakosra jutó ipari foglalkoztatottak száma is. Amennyiben a kunvárosokat Törökszentmiklós adatai nélkül vizsgáljuk, a számok jelentősen változnak, tisztábban mutatkoznak a cikkben ismertetett tendenciák és élesebben jelentkeznek a problémák az iparfejlődés, a foglakoztatottság növelése szempontjából. 1949–1960 között a négy város össz. lakosságát vizsgálva nincs lényeges növekedés (226 fő – 0,3 %), 1960–1966 között viszont 4928 fővel, 6,5 %-kal csökkent a lakosság száma. A négy városra vetítve a 10 000 lakosra jutó ipari foglalkoztatottak száma a 837-el szemben csak 769 fő.

2. Ami az egyes városok vonzáskörzetét illeti, a cikk megállapításaival egyetértek, ahhoz csak azt szeretném hozzáfűzni, hogy Karcag vonzáskörzetét az elmúlt évben átadott 430 fh-es modern kórház tovább növeli. Ugyancsak ebbe az irányba hat az autóbuszjáratok, illetve autóbuszok menetrendjeinek átalakítása, amely a tiszafüredi járás községeiből Karcag város megközelítését fogja megkönnyíteni.

3. A cikk helyesen állapítja meg „A Nagykunság tájának fejlődését a fejlett nagyüzemi kultúrájában mind intenzívebbé váló mezőgazdasággal együtt csak az ipar biztosíthatja." Az ipar fejlődésének irányát azonban főként elvi vonatkozásban tárgyalja, lehetőségeit pedig elsősorban a szövetkezeti és helyiipar fejlődésében látja. Szerencsére a Nagykunság (csak a 4 városra gondolok) iparfejlesztését illetően ennél már előbb vagyunk. Az ipari foglalkoztatottság növelése érdekében kormányzatunk jelentős eszközöket fordít a vidéki iparfejlesztés elősegítésére. Anyagi támogatással, hitelkedvezménnyel segíti az iparilag elmaradottabb vidékek fejlesztését. Ennek keretében Mezőtúr és Karcag az iparfejlesztési alapból állami támogatásban és hitelkedvezményben, míg Kisújszállás hitelkedvezményben részesül. Túrkevén erre a támogatásra nincs szükség, a XVII. sz. Autójavító Vállalat távlati fejlesztése, az ott lévő kisipari szövetkezetek további fejlesztése enélkül is biztosítva van.

Az említett kedvezmények igénybevételével máris több, Budapestről kitelepülni szándékozó üzemmel kötött a Megyei Tanács megállapodást e városokba történő településre. A ietelepülni szándékozó üzemek beruházási célkitűzéseinek megvalósítása, valamint e városokban lévő és jelentősebb fejlesztés előtt álló KTSZ-ek, tanácsi vállalatok – melyek szintén anyagi támogatásban és hitelkedvezményben részesülnek – fejlődése mind társadalmi, mind gazdasági szempontból jelentősen megváltoztatja e városok arculatát az elkövetkező 3 évben. 1970-ig a fejlesztések eredményeként Mezőtúron és Karcagon több mint 2000-rel fog növekedni az ipari munkahelyek száma, melyeknek többsége a női munkaerő foglalkoztatását teszi lehetővé.

A kunvárosok az állami segítség, támogatás mellett szintén nagy erőfeszítéseket tesznek, hogy ipari fejlődésüket elősegítsék. Kommunális adókedvezmény nyújtásával, lakások biztosításával, iparterületek előközművesítésével segítik a letelepülő és fejlődő üzemeket, KTSZ-eket.

Igaz, mindezek még kezdeti lépések, de mégis a cikkben leírtaknál közelebbről vázolják fel a négy kunváros ipari fejlődésének kontúrjait.

Soós István

A nagykunsági városok

Ezen a címen jelent meg Dr. Kőszegfalvi György cikke folyóiratunk ez évi első számában.

Szerkesztőségünk kezdeményezésére április hónapban a négy érintett város vezetői kerekasztal beszélgetésre gyűltek össze, hogy elemezzék azt a fejlődést, amit már megtettek az iparosítás útján, és feltárják a fejlődést gátló tényezőket.

Jelen volt: Bojti János és Dobosi Ferenc a Karcag Városi Tanács V. B. elnöke és titkára, Lévai Zsigmond és Molnár Ernő a Mezőtúr Városi Tanács V. B. elnöke és elnökhelyettese, Kisújszállás város képviseletében Oláh Lajos vb-elnök és Túrkevéről Dr. Nagy Károly vb-titkár. Vendégként jelen volt Kozák János, a Szolnoki Városi Tanács V. B. elnökhelyettese is.

A szerkesztőbizottság képviseletében Barna Gábor, a TIT megyei szervezetének alelnöke, a szerkesztőbizottság tagja vezette a megbeszélést.

A legfontosabb megállapításokat, észrevételeket az alábbiakban tárjuk olvasóink elé.

Barna Gábor:

Úgy gondoljuk, megyénk fejlődésének, de általánosabban fogalmazva az alföldi mezővárosok fejlődésének igen fontos kérdéséhez nyúltunk, amikor Dr. Kőszegfalvi Györgyöt felkértük a cikke megírására. Ő a kívülálló szemével ítélte meg a helyzetet. Míg ti, akik az érintett városok vezetőiként naponta bírkóztok ezekkel a gondokkal, nyilván közelebbről és nagyobb szenvedéllyel tudjátok megítélni a felvetett lehetőségek, a várható, vagy már megtett fejlődés útját.

Bojti János: Hát igen, mindennapi és legsúlyosabb gondjaink tapadnak az iparosítás kérdéséhez. A lakosság ipari munkahelyekkel való ellátása a legégetőbb feladatunk. Nem kívánunk Szolnokhoz hasonló ipari várossá fejlődni, de minden városnak meg kell oldania saját munkaerő feleslegének lekötését, az elvándorlás megszüntetését, ha fejlődését biztosítani akarja. A cikkben felvetődött az iparosítás több lehetséges útja.

Karcag esetében úgy hisszük, a termelőszövetkezetek ipari melléktevékenysége nem oldja meg a gondokat. Ez nem olyan út, ami megoldásra vezet. A gépipar telepítése, a könnyűipar meghonosítása – ahol legjobb a női munkaerő helyzete – a járható út. Gépipari üzem nálunk 1970-ig – 40 millió forint beruházással – fog megépülni, ami a jelenlegi 220 fő helyett 500 fő foglalkoztatottságát fogja biztosítani. Ezek lesznek a fejlődési lehetőségeink és ahogy ismerjük a magyar szerszámgépgyártást, komoly fejlődésre van kilátás. Nagyobb probléma a női munkaerő foglalkoztatása. E vonatkozásban eléggé nagy gondot okozott, hogy nem tudtunk olyan üzemet telepíteni, ahol a női munkaerőt foglalkoztatni tudjuk.

Barna Gábor:

Milyen kedvezmények vannak Karcagon ipartelepítésre?

Bojti János: Budapesti üzemeknek az ott kapható kitelepítési segítségen kívül mi is tudunk támogatást adni. Ezeknek a felhasználásával tudunk előrehaladni. Minden jel arra mutat, hogy 1970-ig a női munkaerő foglalkoztatottságot is mintegy 400 munkhellyel tudjuk növelni. Lényegében ezt az évtizedes problémát meg tudjuk oldani. Sajnos meg kell mondani, hogy nem minden szerv segít a megoldásban. Ilyen a Műszeripari Ktsz is.

Barna Gábor:

Úgy tudom, volt elképzelés, hogy kitelepül ez a KTSZ a jelenlegi lehetetlen körülmények közül és új telepet épít.

Bojti János: Most úgy néz ki, hogy sikerül 1969-ben megkezdeni az új üzemház építését és 300 főt foglalkoztatni tudunk. Ez a szövetkezet 600–700 főt tudna foglalkoztatni, olyan nagy rendelései vannak, – főleg exportra – amelyet képtelen kielégíteni. Legtöbbet ebben a vonatkozásban a városi és a megyei tanács segített.

Barna Gábor:

Azt mondhatjuk, tehát, hogy tulajdonképpen a helyi ipar fejlesztése és a máshonnan telepített ipar az, amivel együttesen lehet megoldani az iparosítás problémáját. Összetételében pedig két irányúnak kell lennie ennek a telepítésnek: gépipari és könnyűipari jellegűnek.

Bojti János: Szeretnék kitérni az élelmiszeriparral foglalkozó kérdésre is. Szerintem nem lenne gazdaságos itt megoldani. Ha a debreceni konzervgyár megépül, akkor előfeldolgozást tudnánk végezni, de az élelmiszeripar telepítése nem kenne célszerű. Kevés lenne a földterület, a másik pedig az, hogy ez a terület nem zöldségtermelő terület, kevés az itteni zöldségtermesztés ahhoz, hogy komoly élelmiszeripari fejlesztés lehetséges lenne. A kecskeméti, nagykőrösi és a hatvani üzemek megoldják a táj ilyen vonatkozású feladatait.

Barna Gábor:

Tehát a mezőgazdasági struktúrája, összetétele olyan, ami nem ad bázist ilyen jellegű fejlesztésre?

Bojti János: Rizs előállítása, termelése és feldolgozása a városnak országosan is elismert. Ebben az évben 6 ezer holdon termeltünk rizst, – az országos 33 ezer holdból. – A rizs termelésének itt a központja, és itt is kerül feldolgozásra. Cukor, olajos magvak feldolgozása azonban nem volna célszerű. Még egy probléma. Szeretnénk ha az illetékesek – a KPM Közúti Igazgatósága – egy néhányszor végig „hajókázna" az utakon. A tanácsi kezelésben lévő utak karbantartására és felújítására kevesebb a pénz, mégis kielégítőek, jó állapotban vannak, míg az állami utak állapota igen rossz.

Lévai Zsigmond: Városi tanácsunknak komoly gondot jelentett és bizonyos fokig még ma is jelent a munkaerő foglalkoztatásának a biztosítása. Elsősorban a női munkaerők foglalkoztatása a fő gond. Le kellett volna fényképezni az ügyfélforgalmat. 70–80 %-a a munkaügyi osztályon és elhelyezkedési ügyben volt.

A városi párt és tanács együttes ülésén, de külön üléseken is nagyon sokszor fontolóvá tette, hogy helyileg mit lehetne tenni, elsősorban a helyi üzemek és termelőszövetkezetek fejlesztéséért. Egyes könnyűipari üzemeink – cipőipari,- ruházati ktsz-ek esetében ezek az erőfeszítések kezdeti eredménnyel jártak, de budapesti fémfeldolgozó üzem kihelyezésével is számolunk. Emellett komoly mértékben – a jelenlegi helyzetre visszatérve – a megyei tanács és a párt is tett hathatós intézkedéseket. A helyi intézkedések mellett mi nagyon fontosnak tartjuk, hogy az ipartelepítés helyének kijelölése megtörténjen. Azt a javaslatunkat, hogy az új ipartelepítéshez alkalmazkodjanak az üzemek – elfogadta a „Dózsa" Cipőipari Ktsz is. Jelenleg sem a cipőipari, sem a ruhaipari ktsz-nél a dolgozók szociális ellátottsága nincs biztosítva. Ezt részben a terület közművesítésével kell megoldani.

Barna Gábor:

A város kijelölt iparterületén ezt hogyan tudjátok biztosítani?

Lévai Zsigmond: Jelenleg a terület kiépített villanyhálózattal és kiépített úttal rendelkezik, alig néhány száz méteres bekötések kellenének.

Barna Gábor:

Úgy tudom, hogy van a városnak olyan kezdeményezése is, hogy az üzemek összefogásával oldjon meg közművesítést.

Lévai Zsigmond: A városiasodásnak, az egész ipartelepítésnek az akadályozója, a szennyvízcsatorna-hálózat kiépítésének a hiánya. Pozitívumként tudom elmondani, hogy az Országos Vízügyi Főigazgatóság a város ezen gondját rendszeresen figyeli. A szennyvízcsatorna hálózat programját ők finanszírozzák. A kivitelezést koordinációs beruházásként igyekszünk megoldani. Az első lépcső megépítése 17 millió forintba kerül. A Megyei Tanács adott 3 millió forintot, de még így is hiány lesz. A város is adott 3 milliót, a Ami az ipartelepítést illeti abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy minket is kijelöltek az ipartelepítésre. A Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága 19,5 millió forintot hagyott jóvá Mezőtúr város iparosítására. Nagyon örvendetes, hogy Somogyi vezérigazgató elvtárs segít bennünket abban, hogy mintegy 600 fővel dolgozó gyapjúszövő gyáregységet hozzunk létre.

Barna Gábor:

Mikorra várható ennek az indítása?

Lévai Zsigmond: A tervezést és a kivitelezést a Beruházási Iroda vállalta, úgy, hogy a gyáregységet 1969. júliusára üzembe kell helyezni. A tervezési munkák már elkezdődtek. 8 millió forintot kapnak tőlünk és 140 szövőgépet hoznak le. Ilyen komolynak tekintjük a „Dózsa" Cipőipari Ktsz bővítését is. Az új cipőüzem, mintegy 140 ezer pár férficipőt fog gyártani, melynek 80–90 %-a exportra készül. De fejlesztés esetén még félmillió pár cipő elkészítését is tudjuk biztosítani. Az üzemek fejlesztésével mintegy 1200 nő foglalkoztatását tudjuk biztosítani. Úgy gondoljuk, hogy így Mezőtúron megoldottá válik a nők foglalkoztatottságának a kérdése.

Más vonatkozásban persze vannak gondjaink is jócskán. Az iparosításnak az ipartelepítés csak az első lépcsője. Az elmúlt néhány év alatt 18 állami

lakást, illetve ebben az évben 36 lakást tudunk átadni. Kérnünk kell az illetékeseket, hogy célcsoportos beruházással segítsék az állami lakásépítkezést városunkban. Óvodát, iskolát, napköziotthont szintén próbálunk építeni, de megyei segítség nélkül ez sem lesz megoldható.

Barna Gábor:

Problémája azonos, nagyságából, helyzetéből következően azonban más jellegű Túrkeve, illetve Kisújszállás gondja. Elsőként Túrkeve gondjairól halljunk:

Dr. Nagy Károly: Túrkeve legnagyobb problémája a lakosság állandó csökkenése. Az 1960-as népszámlálás óta 1966-ig 10,5 %-kal csökkent a város lakóinak száma. A csökkenés most már évről évre alacsonyabb, de maga a tény, hogy a lakosság elvándorol, a város vezetőit komolyan foglalkoztatja. Úgy érezzük, hogy az elvándorlás 1967-ben minimálisra csökkent. Az elmúlt évben – több évi harc után – az autójavító vállalat létrejött – és több mint 600 dolgozót foglalkoztat, részben olyanokat, akik visszatértek városunkba.

Barna Gábor:

Lehetne egy adatot hallani arra vonatkozóan, hogy a városból korábban elvándoroltak közül mennyien tértek vissza?

Dr. Nagy Károly: Nem tudok pontos adatokat mondani. Az 1960-as népszámlálás idején 705-en jártak el Túrkevéről dolgozni. Ez a szám jelenleg 200 körül van. A mezőgazdaság vonatkozásában is örvendetesen javult a helyzet. Ma már a belépő tagok foglalkoztatottságát nehéz megoldani, tehát a termelőszövetkezetekben nincsenek munkaerő gondjaink, mint korábban.

Barna Gábor:

Milyen a kormegoszlása a belépést kérőknek?

Dr. Nagy Károly: A belépést kérők általában a 25–30 év körüli korcsoportokba tartoznak. Az idősebb korosztálybeliek közül belépők újabban már alig vannak. A termelőszövetkezeteken belül mi melléküzemek létrehozásával foglalkozunk. Így egyetértünk a cikk azon felvetésével, amely a foglalkoztatottság megoldására a mezőgazdasági termelés termék- és feldolgozó ágainak kiszélesítését javasolja. A foglalkoztatottságot ez teljesen nem oldja meg. A mi termelőszövetkezeteink foglalkoznak parketta gyártásával, gumijavítással, fafeldolgozással. Az itt foglalkoztatottak száma azonban még csekély. Elég jól működő termelőszövetkezeti önálló közös vállalkozásunk is van, amely elsődlegesen az építőipart választotta fő profiljául, másrészt a fűzfa-feldolgozást. A fűzfa-feldolgozást kiszélesítjük, erre megfelelő mezőgazdasági művelés alatt álló területet is tudunk biztosítani a közös vállalkozás részére. Ez az üzemrész jelenleg nagyobb létszámú munkaerőt is tudna foglalkoztatni, de a piac még nem alakult ki megfelelően. Egy kicsit drágán is dolgoznak. A közlekedés-gépjavító ipar jelentősen fejlődött. Több mint 600-an dolgoznak az üzemben. Ez az üzem az elmúlt években szépen fejlődött.

Barna Gábor:

Milyen egyéb lehetőségeitek vannak a fejlesztésre?

Dr. Nagy Károly: Túrkeve város nem részesült abban az ipartelepítési kedvezményben, amelyben Karcag és Mezőtúr, hitelkedvezményben sem, amelyben Kisúj-

szállás. Mi kérnénk az illetékeseket, ha már a harmadik ötéves terv időszakában nincs lehetőség, akkor a negyedik ötéves terv időszakában Túrkevét is sorolják a kedvezményben részesülő városok körébe.

Említésre méltóak Ktsz-eink is. Ezeken belül a háziipari szövetkezet. 350-en dolgoznak itt és 240 bedolgozójuk van. Viszont a szövetkezetnek két hónapon keresztül nem volt munkája, mivel termékeiket nem tudták elhelyezni, így a kereseti lehetőség is csökkent. Ez a probléma megoldódott. Sőt női munkaerőt a továbbiakban is tudnak alkalmazni, de sajnos nincs jelentkező.

A ruházati ktsz-ünknél olyan gondunk van, hogy a központja Mezőtúron van. Alig van munkájuk a dolgozóknak és így a keresetük alig éri el a 600–700 Ft-ot. Itt elsődlegesen a mezőtúri elvtársakat is kérjük, hogy Túrkeve munkával való ellátását a maguk eszközeivel segítsék.

Lévai Zsigmond: Az év elején probléma volt nemcsak a túrkevei részlegnél, de a városunkban lévő központban is. A ktsz-nek nem volt export lekötése. Lényegében ez az új gazdaságirányítási rendszerre való áttérés problémáival is összefüggött.

Barna Gábor:

Tehát nem a túrkevei részleg elsorvasztására való törekvés volt?

Lévai Zsigmond: Nem, nem! Szó sincs ilyesmiről

Dr. Nagy Károly: Túrkevén a felszabadulás előtt 896 tanya volt. A pontos lélekszámot nem tudjuk. Az 1960-as népszámlálás után a tanyán lakók száma csökkent, de a betelepülésnek igen sok problémája van. A lakásépítkezésekhez segítséget adott a városi tanács is. A lakásépítőket azonban, csak kisösszegű kölcsönhöz juttatják, és az építőipari kapacitás sem kielégítő. Vegyesipari Ktsz-ünk is 15–18 lakás építésére vállalkozik évente. A termelőszövetkezetek közös vállalkozása is csak 5–6 lakást tud megépíteni. Ez maximum 20–25 lakást tesz ki. A KISZÖV-nek kellene lehetővé tenni, hogy a Vegyesipari Ktsz több kislakás építését tudja vállalni. A Vegyesipari Ktsz-nél az építőipari részleg műszaki szakemberrel való megerősítése is szükséges lenne.

Barna Gábor:

A kislakásépítéssel kapcsolatban mi a véleményetek a kölcsönkamat kérdéséről? Jelent-e ez problémát?

Dr. Nagy Károly: Jelent problémát, tekintettel arra, hogy igen kevés az az összeg, amelyet az OTP viszonylag alacsony kamattal ad, de a fő gond a kölcsön összege.

Túrkeve város közműellátásával gondjaink vannak. Az elkövetkezendő években a vízellátási gondjainknak mind jobb megoldása a fő célkitűzésünk. Csatornázásunk elenyésző. Erre csak a negyedik ötéves tervben tudunk gondolni. Ehhez a felettes szervek segítségét kérjük. A város utcáinak hossza a belterületen 50 km és csak 8,6 km burkolt úttal rendelkezünk. Állami utaink állapota is igen rossz, fentartásunkra, felújításukra az utóbbi évtizedekben nem került sor. Jelenleg is a Túrkeve–Gyoma közlekedési út burkolata nagyon rossz és kilátás sincs ennek megjavítására. Ehhez a KPM szerveitől kérnénk segítséget.

A Jászkunságban megjelent cikkel kapcsolatban helyesen tették az elvtársak, hogy a témát napirendre tűzték, de az a kérésem, hogy máskor ko-

rábban vitassuk meg az ilyen problémákat. Másfél évvel ezelőtt volt az MSZMP IX. Kongresszusa, ahol a nagykunsági városok fejlesztéséről is szó esett. Másfél év után jelent meg ez a cikk. Helyesebb lett volna, ha a párt-kongresszus előtt, vagy a pártkongresszus közvetlen követő időszakban jelent volna meg. Ma is helyén való, de véleményem szerint így célravezetőbb lett volna.

Barna Gábor:

Ha ezt nem is tudjuk már korrigálni, azonban engedjék meg az elvtársak, hogy meghívásnak tekintsük, s egy-két év múlva ismét visszatérjünk erre a témára az eredmények realizálása érdekében.

Oláh Lajos: Kérdésként hangzott el, hogy az MSZMP IX. Kongresszusának milyen hatása van jelenleg a mezővárosok fejlődésére. Gondolom, hogy nem túlzok, ha azt mondom, hogy a kongresszus döntése alapkő volt és olyan távlatot szabott meg, melynek alapján már némi eredményről is beszélhetünk. Ami a legdöntőbb az, hogy nemcsak a mezővárosok helyi vezetői foglalkoznak már ezzel a témával, hanem egyre jobban a központi szervek is. Így az a korábbi gond, ami a városok vezetőire hárult, ma már egyre jobban megoszlik. Azt lehet mondani, hogy gondjainkból vezetőink átvesznek és – nemcsak érdeklődnek az egyes területek iránt. – A mi városunk közismerten mezőgazdasági jellegű terület. Ma már olyan minőségi változás, fejlődés érezhető, amire hosszú éveken keresztül nem volt példa. Az utóbbi években elért fejlődés azonban még csak az alapozást jelenti, hiszen nagyon sok minden kell még ahhoz, hogy ez a fejlődés gyorsabb ütemű legyen. Kisújszálláson is az volt a jellemző az elmúlt években, hogy évente mintegy 800–900 fő költözött el a városból. Emellett 300–400 ember más területekre járt el dolgozni. A városban eléggé elkeseredett hangulat volt és úgy jellemezték a várost, hogy nagyszerű fekvése ellenére sem fejlődőképes. Az MSZMP IX. Kongresszusának határozata nyomán a párt megyei végrehajtó bizottsága napirendre tűzte és megvizsgálta a város helyzetét. Ennek eredményeként már az elmúlt 1 év alatt is minőségi változás történt. Az eddig elköltözöttek közül is egyre többen keresnek meg bennünket levélben, közölve, hogy szeretnének visszakerülni Kisújszállásra. Ehhez mindenesetre meg tudjuk adni a megfelelő támogatást, segítséget.

Barna Gábor:

Beszéljünk a helyiipar fejlődéséről. Milyen lehetőségeket láttok az ipar betelepítése, vagy esetleges mezőgazdasági kisegítő ipar fejlesztése tekintetében?

Oláh Lajos: Néhány dologban először is meg kell teremteni azt a feltételt, amire az ipar települhet. A társadalmi és gazdasági szervek összefogásával azt hiszem sikerült megteremtenünk az ipar fejlesztésének gyorsabb lehetőségeit. 1967-ben 22 szerv közel 5 millió forintot ajánlott fel a szennyvízcsatorna megépítésére. Folyamatban van a hajdúszoboszlói gáz bekötése is. Értesüléseim szerint az áramellátás színvonala is emelkedni fog városunkban. 1968-ban az ipartelepítéshez szükséges feltételek egyre inkább biztosítottak lesznek. Elsődleges problémánk, hogy a város lakosságát megnyerjük és utána lehetőséget biztosítsunk ahhoz, hogy a környék kisebb települései is csatlakozhassanak hozzánk. Fő célunk, hogy a már meglévő ipart fejlesszük, a bedolgozók létszámát növeljük. Városunkban

4 Ktsz és egy kisebb faipari üzem tevékenykedik. Nem is rossz eredménnyel. Voltak pesszimista hangok is, amelyek ma már megszüntek. Üzemeink fejlődnek. A faiparnál is két év alatt közel 100-zal nőtt a dolgozók létszáma. A többi ktsz-nél is hasonló a helyzet. A korábban Karcaghoz csatolt építőipari ktsz is gazdaságosan zárt, meg tud állni a saját lábán.

Előkészítjük az új ipartelepek munkás-ellátottságát. Ennek érdekében végzett felmérésünk alapján megállapítottuk, hogy több mint 800 olyan háztartást vezető nő van, akik szeretnének munkát vállalni, de jelenleg erre még nincs mód.

A központi szervek segítsége folytán egy év alatt 55 millió forint értékű gyár telepítés történik városunkban, melynek eredményeként mintegy 300–400 fő foglalkoztatását oldjuk meg. Ez hosszabb időre megoldja Kisújszállás iparosítási igényét. Szükség esetén természetesen ezek továbbfejlesztése is megoldható. A probléma az, hogy a városiasodás nemcsak ipartelepítés kérdése, hanem a velejáró szociális, kultúrális és egyéb létesítmények, amelyek legalább annyira fontosak, mint pl. a közművesítés. Városunkban az elmúlt 25 év alatt egyetlen új óvodát, bölcsödét vagy iskolát sem építettek. Úgy érezzük, hogy a helyi szervek támogatásával előbb-utóbb megépíthetünk egy 20 fős bölcsődét, és a következő évben megépítünk egy 6 tantermes iparitanuló iskolát. Tehát vannak jelei annak, hogy lehet fejlődni, de továbbra is összefogásra és a helyi adottságok nagyobbmérvű kihasználására van szükség.

Problémánk a lakásépítés is. Az elmúlt 25 év alatt csak 12 állami ház épült meg, ami azt jelenti, hogy minden 1000 emberre egy új lakás jutott a 25 év alatt. Nagy segítséget jelent, hogy a központi szervek 1970-ig 36 lakás építését engedélyezték és a települő gyárak újabb 12 lakást építenek. Szeretnénk segítséget kapni a szövetkezeti lakások számának növeléséhez, ugyanis igen nagy a jelentkezők száma. Gondoljuk, hogy a jövőben a társasház építés is jobban fog menni, azonban le vagyunk maradva a magánlakás építkezésben. Általában kevés a 40 ezer forint hitel, mert általában azok szeretnének építkezni, akiknek csak 30–50 ezer forintjuk van, és csak kevesen rendelkeznek 100–120 ezer forinttal, – és ezek nem szívesen vesznek fel kölcsönt. – Valamilyen megoldást kellene találnunk, ami az államnak is és az építtetőknek is jobb lenne.

Habár a közművesítésben haladtunk is előre, mégis nagy gondunk, hogy úthálózatunkból csak 9 % az, amely kikövezett, – 91 utcánkból 8 utca. Utak javítására évenként csak 8–900 000 forintot tudunk fordítani, s így ebben az ütemben mintegy 40-50 év alatt építhetnénk meg a hiányzó részt. Városunk közismerten központi helyen van. A városon átmenő 4. számú főútvonal viszont olyan rossz állapotban van, hogy szinte lehetetlen rajta a közlekedés.

Városunk abba a szerencsés helyzetbe került, hogy a kiskörei vízlépcső építése határunkat is érinti és ez nagy perspektívát ad a következő évekre. Egyik termelőszövetkezeütnk ennek következtében öntözéses mintagazdasággá alakul át. Éppen ezért itt is feltétlenül nagyobb dolgozó létszámra lesz szükség.

Gondunk az is, hogy nincs megfelelő tanyai kollégiumunk. Mindössze 30 férőhelyünk van. Ennek megoldása is csak felsőbb segítséggel lehetséges. Saját erőnk nagyon kevés a sokirányú probléma megoldásához. A megjelent cikket, – amelyet most már egyre többet olvasunk, – talán úgy le-

hetne helyesbíteni, hogy nemcsak a kun városok, hanem általában az alföldi városok problémája, – országos szintű probléma – mindaz, amit a cikk felvet. Az MSZMP IX. Kongresszusa is úgy foglalt állást, hogy az alföldi városok helyzetét kell javítani. Jóleső érzés az, hogy egyre többet olvasunk az alföldi városok helyzetéről. A jövőben viszont azt kellene rögzíteni, hogy mit kell tenni, hogyan kell csinálni, hogy az ismert problémák egyre gyorsabban megoldódjanak.

Barna Gábor:

Ezt a javaslatot is köszönettel vesszük és meg fogjuk keresni azokat a szerveket, akik segítséget tudnak adni a gondok megoldásához. A nagykun városokról szóló sorozatokat a Jászkunságban folytatni fogjuk.

De hadd kérdezzem meg, hogy milyen egyéb gondokkal jár az iparosítás?

Oláh Lajos: Csak példának hadd említsem, hiszen tudjátok, hogy sokáig törökszentmiklósi voltam. Törökszentmiklóson létrejött a Finommechanikai Vállalat. Ott kezdeném, hogy a 8 osztállyal rendelkezők szakosító tanfolyamokat végeznek, gimnáziumba, technikumba járnak. Ez gondokkal jár, mert nincs nagy lehetőség helyben a továbbtanulásra. Ha valaki tovább akar tanulni más, nagyobb városba kell elmennie.

Lévai Zsigmond: Természetes az, hogy a munkások körében is növekszik a kulturált lakás igénye, de ez komoly kereskedelmi fejlesztést is igényel.

Bojti János: Az ipartelepítésnek velejárója, hogy a női foglalkoztatottságot is biztosítani kell. Ez szükségszerűen követeli a bölcsődei és az óvodai férőhelyek fejlesztését. És minden telepítéshez szociális jellegű intézményeket is biztosítani kell.

Barna Gábor:

Hadd kérdezzem meg, hogyan segítenek a felsőbb szervek a problémák megoldásában?

Bojti János: Jelen pillanatban első lépésként csak a letelepítés a téma. A többit a városoknak kell megoldani. Városunkban az összes bölcsődei férőhely 40. Ha megteremtjük 400 nőnek a foglalkoztatási lehetőségét, akkor ez a szám hatványozva fog jelentkezni. Mi már gondoltunk erre, és megkezdtük egy 60 férőhelyes bölcsőde építését. Tehát ha a szemlélet nem változik, előállhat az a helyzet, ami a lakótelepek építésénél jelentkezik, hogy építünk lakást, de a járulékos beruházások elmaradnak.

Oláh Lajos: Persze vannak ennél pozitívabb példák is. Az elért eredményeket elősegítette az is, hogy pénzügyi szerveink gyorsan intézkednek. Pl. Kisújszállás esetében a 11 millió forintos hitelt 24 óra alatt döntötték el. Ezzel is igazolták, hogy a mezővárosokat támogatni kívánják.

Barna Gábor:

A szakmunkások mellett magasabb képzettségű dolgozók is szükségesek. Tehát felvetődik a magasabb szintű képzés kérdése is. Úgy érzem, hogy a nagykun városoknak e tekintetben is lépniök kell előre ahhoz, hogy ki tudják szolgálni saját magukat megfelelő középkáderekkel. Másik része, — amit említettetek és biztos, hogy így is van —, hogy a város teljes képe változik az iparosítással együtt. Általában olyan gondok vetődnek fel, amik nem jelentkeztek az iparosítást megelőzően. Pl. az iparból korábban mennek nyugdíjba az emberek és így több szabadidő jelentkezik. Ennek az eltöltésére — és kultúrált eltöltésére — is gondolni kell.

Azt hiszem, beszélgetésünk nem volt eredménytelen. Köszönöm az elvtársak részvételét.

Barna Gábor

OLVASÁSRA AJÁNLJUK

TALAJTERMÉKENYSÉG

A Nagykunsági Mezőgazdasági Kísérleti Intézet és a 35. sz. Kutatási Főfeladatot Koordináló Bizottság közleményei. 1967. VOL. II.

A „TALAJTERMÉKENYSÉG" c. kiadványt másodízben veheti kézbe a szakember s a téma iránt érdeklődő olvasó.

Olyan szakcikkek gyűjteményével találkozunk ebben a kiadványban, melyek napjaink, még inkább holnapjaink izgalmas, nagyon fontos kérdéseire keresik a megoldást; olyan módon és olyan eszközökkel növelni a talaj termékenységét, hogy az egyre növekvő élelmiszerszükségletek kielégítése érdekében a lehető legnagyobb terméseket lehessen egységnyi területről betakarítani.

A talajtermékenység növelésének lehetőségeit vizsgálva a kiadvány hármas tagolódást követ.

Az első részben a legmegfelelőbb *talajművelési* módokat kutató kísérletek leírását és értékelését tartalmazó szakcikkek találhatók, amelyek olyan — a gyakorlat számára fontos — kérdésekkel foglalkoznak, mint pl. a búza után vetett búza talajelőkészítése. A kísérleti eredmények azt bizonyítják, hogy a két búza között végzett középmély szántás nitrogéntrágyázással jelentősen csökkenti a káros kórtani, rovartani, biokémiai jelenségeket.

Nagyon érdekes az a vizsgálat, amelyből kiderül, hogy a talajelőkészítés során nem elég csupán a frissen szántott talaj felső szintjének tömörítése, hanem a szántott szint teljes vastagságát kell kedvező fizikai állapotba hozni, mert így gyorsabb a talaj „beéredése". Továbbá a szántott talaj alsó harmadába kevert műtrágyák hatékonysága biztonságosabb és nagyobb. Az új talajművelési módnak megvalósításához új ekét szerkesztettek a kutatók, amely biztosítja a jó magágyat a szántott szint teljes mélységében és oda keveri a szerves- és műtrágyát, ahol azok a legkedvezőbben érvényesülnek.

Érdeklődésre tarthatnak számot a homoktalajok kedvező szántásmélységét és a szikes talajok mélyművelését vizsgáló kísérletek, különösen megyénkben, ahol a homok is és a szik is megtalálható. A kísérletek azt mutatják, hogy a szántásmélységgel (40—60 cm) homoktalajon arányosan fokozódik a szántást követő évben pl. a burgonya mennyisége, a rozs terméseredménye viszont tendenciájában a szántás mélységével arányosan csökken.

A szikes talajok mélyművelésénél az egy késes mélylazító kevésbé megfelelő eszköz 60 cm-es nyomtáv esetén, célszerű a nyomtávolságot 35—40 cm-re csökkenteni.

Közvetlen gyakorlati jelentőségű a Nagykunsági Kísérleti Intézetben végzett kísérlet, amely — a csernozjom és rétiagyagtalaj különböző rétegeiben termesztett lucerna és kukorica szárazanyaghozam összehasonlítása alapján — az egyes talajrétegek természetes termékenységét vizsgálja és végső következtetésként vonja le, hogy „műtrágyázással a talajszintek természetes különbségei megszüntethetők."

Egy nagyon vitatott kérdés: a tartós sekély- és mélyművelés hatása a talajrétegek termékenységére. Az ebben a témakörben végzett kísérletek azt mutatják, hogy az őszi búza termésében nem alakultak ki nagy terméskülönbségek a tartós sekély- és mélyművelés hatására, viszont a talajrétegenkénti termelékenységben olyan eltéréseket tapasztaltak, ami hosszabb idő elteltével hatással lehet a termés mennyiségére.

A második részben olyan kísérleti eredményekkel ismerkedhetünk meg, amelyek a *trágyázás-talajjavítás* segítségével próbálják növelni a talajtermelékenységet.

Műtrágyázás hatására több, mint 50 százalékos termésnövekedés érhető el pl. gyenge talajon rozsból, ha megfelelő módon és mennyiségben alkalmazzák.

A gyakorlat számára jelentős az a megfigyelés is, hogy szikes talajon mélyítő művelés esetén kevesebb műtrágya szükséges ugyanakkora termés eléréséhez, mint a szokásos művelésnél.

A kenyérgabona és kukorica termesztése olyan nagyarányú hazánkban, hogy a két növény a vetési sorrendben gyakran egymás után következik. A dikulturás termesztést vizsgáló kísérletek bebizonyították, hogy nagy műtrágyaadagokkal mindkét növénynél nagy és biztonságos termések érhetők el.

A talajjavítás igen jelentős tényező a talaj termékenységének növelésében. A kísérletek azt bizonyítják, hogy a különböző javítóanyagok hatására nem egyenlő mértékben növekszik a termés. Legjobb javítóanyag savanyú réti öntéstalajon a cukorgyári mésziszap és az őrölt kohósalak. A lápi mész és mészkőpor csak a javítást követő 6. évben érte el az előbbiek hatását. A javítóanyagok szokásos és másfélszeres adagja között termésnövelés szempontjából lényeges különbség nem mutatkozott. Nem célszerű tehát a javítóanyag mennyiségét növelni — állapítja meg a cikkíró.

A *vetésforgók* vizsgálatával foglalkozik a harmadik rész. A kukorica és az őszi búza monokulturás termesztésének vizsgálatánál a kísérletek terméscsökkenést mutatnak, amit trágyázással nagymértékben ellensúlyozni lehet, de még így sem célszerű három évnél tovább termeszteni egy területen a kukoricát, de a búzát különösen nem.

Mintegy kiegészítése ennek az értékelésnek az a kísérlet, amely azt bizonyítja, hogy az őszi búza kétévenkénti vetésváltása eredményesebb az évenkénti váltásnál és a *monokulturás* termesztésnél.

Három vetésforgó típus teljesítőképességét vizsgálva — azonos trágyázási és művelési szinten — azt a következtetést vonja le a kutató, hogy a hatszakaszos vetésforgóknál terméseredményben lényegesen kisebbek az évenkénti eltérések, mint a kukorica—búza váltónál. Arra is választ kap az olvasó a kísérletet értékelő cikkből, hogy a termésmennyiség és a vízellátottság között milyen összefüggés van.

Összefoglalva: a kiadvány megvalósította célkitűzését! Egyaránt ad hasznos tanácsokat a gyakorlati szakemberek és a tudományos munkát végzők számára. A kísérletek pontos, gondos leírása, értékelése újabb kutatásokhoz adhat nagy segítséget. Emellett úgy összegezi mondanivalóját, hogy annak megértése nem okoz különösebb gondot a tudományos életben járatlan szakemberek számára sem.

Széphalmi Istvánné

„VERS"

Ezzel a címmel jelent meg a Néplap január 28-i számában ismert költőnk *Ladányi Mihály* műve, mely különleges költői ítélőszékből oszt igazságot fiataloknak és öregeknek, mégpedig a költészet eredeti eszközének, a képalkotásnak igénybevételével.

Minden költőnek van egy sajátos ars poeticája. Ladányi Mihálynak is van:

„Zsíros hajuk benőtte nyakszirtjüket és
vastag csomókban tapad pattanásos homlokukra,
texas-nadrágjuk kopottra smirglizett,
falkákban csörtetnek fel a villamosperonra".

Ilyennek látja ő az ifjúságot, helyesebben azokat ismeri el egyetemlegesen fiatalnak, akiknek a haja hátul zsíros és benőtte a nyakszirtjüket, elől vastag csomókban tapad pattanásos homlokukra, texas-nadrágjukat kopottra smirglizik, falkában járnak, és nem felmennek, hanem felcsörtetnek a villamosperonra.

A két generáció találkozásának e valóban drámai színhelyén, a pesti villamoson fogadja őket a költői ítélőszékből elmarasztalt idősebb generáció:

az óvatosak, akik két háborút megúsztak az óvóhelyeken,"

— s hogy még valami „helyeket" fölemlítsen:

„s a hivatalban térdepelgetők (őszinteség kizárólag csak illemhelyeken.)"

Ahogyan a fiatal generációt általánosította a zsíros hajcsimbókkal, stb-vel, úgy — érdekesen variálva a vers belső ábrázolási lehetőségeit — az idősebb generáció e három alaptípusát (akik a háborút megúszták, akik nem úszták meg, s akik hivatalban térdepelgetnek), három eredetien csengő rímmel hozza egy-ülőkére: ülőhelyeken — óvóhelyeken — illemhelyeken.

S mit tesz a villamoson az emberi nem e három felekezete?

„Fejüket vízszintes síkban billegetik és utálkozva néznek rájuk."

S miért néznek utálkozva rájuk? Mert ezek a csimbókos ifjak azok,

„akik
még nem indultak el parancsszóra megdögleni,
még nem görnyedtek bele,
még nem alázatosan tisztességtudóak,
még van bennük valami elemi módon emberi..."

(Egy szépség sem kerülheti el figyelmünket, itt ismét a „megdögleni — emberi" rímpár mély, egységesítő szimbolikájára kell figyelnünk.)

S a végső konkluziókon — mert mit ér a „Vers" azok nélkül — mostmár tűnődjék el az olvasó. Először is egy szimbólikus költői képen, melyet a szerző feloldatlanul hagyott: mit is tesznek az illemhelyeken, hogy Ladányi Mihály szerint „kizárólag" ott van őszinteség? Sugdolódznak? Titkos ankétot rendeznek? Vagy éppen „Vers"-et írnak?

S tűnődjék el a költői igazságszolgáltatás egyes pontjain:

1. Elemi módon emberi: a zsíros haj, a benőtt nyakszirt, a vastag csimbókok, a falka, a csörtetés.
2. Nem emberi: hazavergődni a harcterekről, fogolytáborokból, deportálásból. Az sem emberi, ha nem kapott telitalálatot az óvóhely, amelyben ültünk, vagy óvatosak voltunk, s nem indultunk el „parancsszóra megdögleni". Nem emberi továbbá hivatalban dolgozni, mert ott a költő szerint térdepelgetés van, és nem emberi tisztességtudónak lenni sem, mert az a költő szerint megvetendő alázatosság. („Vén huncutok és gonosz ostobák!")
3. És pláne, elemi módon nem emberi: a fej vízszintes síkban való billegetése. Azaz, emberi nyelven: a fejcsóválás mindezek fölött, s afölött, hogy Ladányi Mihály azt hiszi: így lehet ifjú szívekben élni, s mindig tovább.

Imre Lajos

Móricz Zsigmond szerkesztői leveleiből

Folyóiratunk — Móricz Zsigmond Szolnok megyei kapcsolata miatt is — mindig fontos feladatának tartotta a vele kapcsolatos irodalomtörténeti értékű dokumentumok közreadását. Eddig közölt cikkeinkben Móricz Zsigmond írói munkásságával kapcsolatos levelek kerültek közlésre, most Móricz Zsigmond szerkesztői tevékenységéhez szolgáltatunk szolnoki vonatkozású adatokat.

Időszerűséget ad a közlésnek két tény is. Nemrég jelent meg ugyanis a könyvpiacon Móricz Virág: Móricz Zsigmond szerkesztői úr című értékes dokumentumkötete, amelyben a Nyugat szerkesztésének azt a küzdelmes négy esztendejét világítja meg, amikor Osvát Ernő halála után Móricz Zsigmond vette át Babits Mihállyal együtt a Nyugat szerkesztését. A gazdasági válság nehéz éveiben szinte emberfeletti küzdelmet kellett folytatnia a folyóirat fennmaradásáért. Szerkesztői feladatok mellett hallatlan energiát szentelt Móricz Zsigmond a Nyugat terjesztése érdekében is. Ehhez a nagymérvű levelezéshez bizonyítékok az alábbi — Szandai Szabó Sándorhoz — írott levelek.

Szandai Szabó Sándor szobrászművésznek ezévben rendeztük meg gyűjteményes kiállítását Szolnokon, a Damjanich János Múzeum kiállítótermeiben. A kiállítás előkészítése során azonban kitünt, hogy Szandai Sándor szobrászművész ifjú korában irodalmi tevékenység mellett értékes szerkesztői munkát is végzett Szolnokon az 1931—32-ben megjelent Irodalmi Kurir című folyóiratnál (lásd: a Jászkunság 1968. évfolyam 1. számában közölt cikket). A képzőművészeti kiállításon bemutattuk a helytörténeti szempontból igen értékes irodalomtörténeti dokumentumokat, köztük Móricz Zsigmond négy levelét is.

Az alábbiakban szöveghűen közreadjuk az 1930. április 4—29-e között írt — 3 gépírásos és 1 kézírásos — levelet, amelyeknek mérete A/4-es nagyságú

Szandai Sándor szerkesztői munkája és a Nyugat terjesztésével kapcsolatban került érintkezésbe Móricz Zsigmonddal.

A közölt levelek közül a legnagyobb figyelmet a harmadik levél érdemli, amelyben Móricz azt írja, hogy húszezer körlevélre csak három előfizetőt kapott a Nyugat. Érthető tehát Móricz Zsigmond szarkasztikus megjegyzése a lesújtó eredményről. S a megdöbbentő közöny nem elkeseredésre készteti, hanem arra ösztönzi, hogy minden jó ötlettel újra meg újra megkísérelje a Nyugat terjesztését.

A levelek közölt meghívásra Szandai Sándor valóban felkereste Móricz Zsigmondot a lakásán, aki az utcai nagy könyvtárszobában fekve fogadta. Lába fájt, megdagadt, s ezért vizes borogatást kellett használnia. A beszélgetés az irodalmi témák mellett egyre csak a Nyugat terjesztése körül forgott.

Délután az Ady-ünnepségen vettek részt a Zeneakadémián, amelynek műsorán Bartók Béla is szerepelt.

A sorra következő négy levél közül kettőnek fotóját is közöljük.

NYUGAT Szépirodalmi és Kritikai Folyóirat,

Budapest, 1930. IV. 4.

Igen tisztelt Uram,

ezekről a dolgokról nem lehet levélben tárgyalni. Elküldhetem ma Önnek a Nyugatnak azokat a számait, amelyeket a mi szerkesztésünkben adtunk ki, kérem tanulmányozza végig s aztán szeretném ha alkalmilag felkeresne,

Maradok szíves üdvözlettel
kész hive

Móricz Zs.

* * *

(A Nyugat fejrészes, emblémás levélpapírján géppel írott levél, az aláírás kézírásos A címzett Szandai Szabó Sándor.)

Budapest, 1930. IV. 11.

Igen tisztelt Uram,

a napokban levelet írtam Önnek s mivel aznap vidékre utaztam, elfelejtettem intézkedni, hogy a Nyugatot elküldjék Önnek. Ezt most pótolom.

Megbízottunk Szolnokon félbe kellett, hogy szakítsa munkáját s így ott csupán hét előfizetőt szerzett. Kérdés, tudna-e ön vállalkozni arra, hogy a Nyugattal foglalkozzék.

Az ön szépirodalmi lapja után érdeklődtem s mivel most a legnagyobb nehézségekbe ütközik, ahogy hallom egy új lapengedély megszerzése, legalább Pesten, – azt a tanácsot kaptam, hogy ha a lap havonta egyszer jelenik meg, s nem többször tíz hónapnál akkor nem kell hozzá semmi engedély, mert röpiratnak számít. Nem tudom ennek tudja-e használ venni? Különben azt hallom, a főispán ajánlatával meg lehet szerezni az engedélyt.

Szives üdvözlettel

Móricz Zs.

* * *

(A Nyugat fejrészes, emblémás levélpapírján géppel írott levél. A röpirat szónál a p betű kézzel betoldva, az aláírás szintén kézírásos.)

Budapest, 1930. IV. 18.

Kedves Uram,

levelét s bizalmát köszönöm. Örülök neki, mert úgy látom, hasonló gondolkodással találkozom. Érdekes például, az ön ötlete, az aranyóra probléma.

Nekem volt egy kísérletem, az, hogy az előfizető gyűjtőknek ingyen rendelkezésre bocsátok dedikált könyveket. Csúnyábban alig bukott idea, mint ez. Húszezer körlevelet küldtünk szét s összesen három jelentkező volt, azok közül is egy nyilvánvalóan zsarolt, mert egy negyedévi előfizetésre kötelezve saját magát húsz pengő ára könyvre reflektált.

Azóta már közmondásossá vált, s minden baráti összejövetelünkön közmulatság az az ideám, hogy mindenki kap egy üveg pezsgőt, aki előfizetőt hoz. Pezsgőre, ékszerre, szőnyegre s effélére gondoltam, órára nem, mert egy olyan aranyóra, amit 15 pengőért adnak, nem óra. Én pedig *ragaszkodom* ahhoz, hogy a *Nyugat csak elsőrendű* dolgot adhat.

NYUGAT
SZÉPIRODALMI ÉS KRITIKAI FOLYÓIRAT

Budapest, 193 0. IV. 18.
Szerkesztőség és kiadóhivatal:
V, Vadászutca 11 — Telefon: Aut. 165—85
Postatak. csekkszámla: 32067

Kedves Uram,

levelét bizalmát köszönöm. Örülök neki, mert ugy látom, hasonló gondolkodással találkozom. Érdekes például, az én ötlete, az aranyóra-problema.

Nekem volt egy kis életem, az, hogy az előfizető gyüjtőknek ingyen rendelkezésére bocsátok dedikált könyveket. Csunyábban alig bukott meg ideja, mint ez. Huszezer karlevelet küldtünk szét s összesen három jelentkező volt, azok közül is egy nyilvánvalóan asarolt, mert egy negyedévi előfizetésre kötelezve magát husz pengő ára könyvre reflektált.

Azóta már kazmodásossá vált, s minden [illegible] előfizető [illegible] nem tud ugy [illegible] hogy valamelyik [illegible] ügy pengőt, ki előfizetőt hoz. Pezsgőre, ékszerre, szőnyegre s effélére gondoltam, órára nem, mert egy olyan aranyóra, amit 15 pengőért adnak, nem óra. Én pedig ragaszkodom ahhoz, hogy a Nyugat csak elsőrendű dolgot adhat.

Kérem, ha tud időt szakítani, látogasson meg egyszer, természetesen az én költségemre. Szeretnék megismerkedni. Legjobb volna, ha eljöhetne ünnep hármadnapján, kedden az Ady ünnepre. De ugy, hogy már délelőtt volna szíves lakásomon felkeresni. Szíveskedjék táviratilag értesíteni hogy jön-e? Szerdán el akarok utazni, s azért is jó volna ha előbb jönne. A jövőre vonatkozólag beszélgethetnénk egy kicsit.

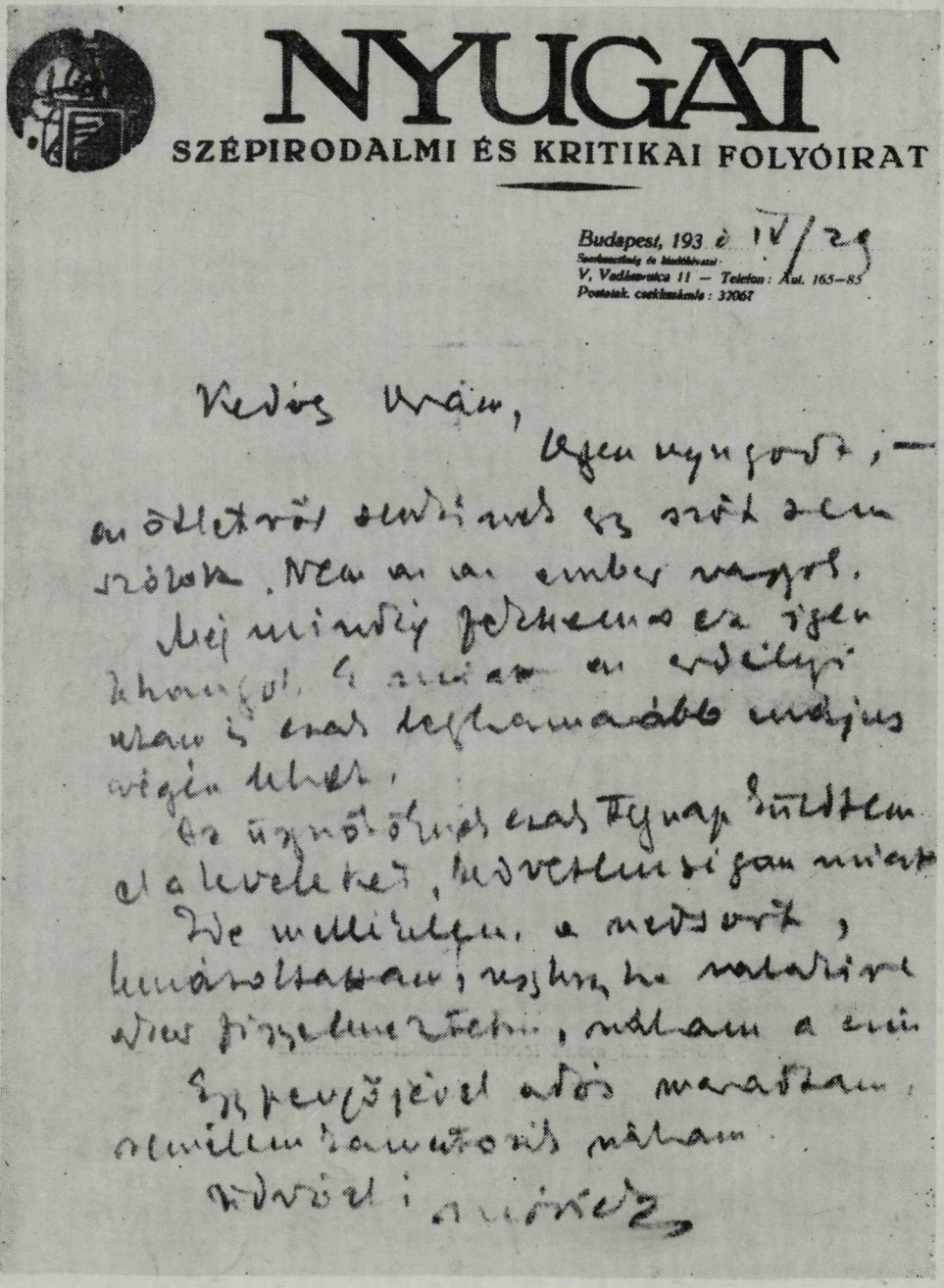
Szives üdvözlettel hive

Móricz

Főv. Mikó 3. IV. 4

Móricz Zsigmond levele Szandai Sándorhoz

Ára: 5 Ft

NYUGAT

SZÉPIRODALMI ÉS KRITIKAI FOLYÓIRAT

Budapest, 193 é IV/29

Szerkesztőség és kiadóhivatal
V, Vadász-utca 11 — Telefon: Aut. 165—85
Postatak. csekkszámla: 32067

Kedves Uram,

légyen nyugodt, —
az őszinteség sértődés és szívszakadás
nélkül. Nem az az ember nagyobb,
aki minden pillanatban és igen
hangosan, a maga az erkölcsi
arany és ezüst legkisebb érdekében
vigyázni tudna.
Ez ügyben csak tegnap küldtem
el a levelemet, kedvetlenül gondolva
rá mielőtt, a mellett,
kimásoltam, vajha ne maradjon
más figyelmetlenség, mint az enyém
igazságtalansággal akkor marasztalva,
szívélyes üdvözlettel maradok

Kedvelő híve
Móricz